

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้

แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

Guidelines for sustainable community-based tourism development
under the concept of a holistic economy (BCG Economy Model)

โดย

อาจารย์วรดาภา พันธุ์เพ็ง

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยวิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเภทงานวิจัยเดี่ยว ประจำปีงบประมาณ 2565

พ.ศ. 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาได้แก่ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนทั้งชายและหญิงที่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว จำนวน 400 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการสถานที่พักต่าง ๆ ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร และผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึก จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.96) 2) การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.82) 3) ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ภาพรวม ได้ร้อยละ 92.30 ($\text{Adjust } R^2 = 0.923$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) พบว่า ชุมชนต้องนำองค์ประกอบจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการจัดการ 4) ด้านการเรียนรู้ มาบูรณาการ ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม

Abstract

This research has the following objectives: 1. To study factors of holistic economic development (BCG Economy Model) that influence sustainable community-based tourism development. 2. To propose guidelines for sustainable community-based tourism development under the concept of a holistic economy (BCG Economy Model). The sample group was People, both men and women with experience in tourism, numbering 400 people. The key informants consisted of travel business operator accommodation operators, food and restaurant businesses and souvenir shop business operators, amounting to 10 people. The tool used for collecting was a questionnaire and a semi-structured interview. Analysis of general data using frequency, percentage, mean, standard deviation statistics, multiple regression analysis and analyze the content.

The research findings were as follows: 1) factors of community-based tourism management. The overall picture was at a high level (mean = 3.96). 2) Sustainable tourism management. The overall level was at a high level (mean = 3.82). 3) Value-based economy and a society with renewable resource utilization can jointly explain the results of the overall sustainable community-based tourism development at 92.30 percent (Adjust $R^2 = 0.923$) with a statistical significance of 0.05. 4) Guidelines for sustainable community-based tourism development under the concept of holistic economy (BCG Economy Model) found that the community must bring the elements of community-based tourism management which consisted of 1) natural resources and culture 2) community organization 3) management 4) learning to be integrated in the management of community-based tourism.

Key Word: community-based tourism, holistic economic concept

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ เนื่องด้วยผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมอบทุนวิจัย ประเภทงานวิจัยเดี่ยว ประจำปีงบประมาณ 2565 ให้แก่ผู้วิจัยในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานด้านวิชาการ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้ช่วยพิจารณาตรวจสอบ และรับรองการเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อให้งานวิจัยมีมาตรฐานและเกิดความน่าเชื่อถือ ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ซึ่งให้ความรู้และให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ในวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผศ.ดร.โหมสื มีภักดี และอาจารย์วรรณวนัช อรุณฤกษ์ที่ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้

อาจารย์วรดาภา พันธุ์เพ็ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตงานวิจัย	3
1.4 สมมุติฐานการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)	8
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	20
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	25
2.4 สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	31
2.5 หลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับแหล่งท่องเที่ยว	34
2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	47
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับ BCG Economy Model	57
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	58
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	65
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	66

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	69
3.4 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	70
บทที่ 4 ผลการศึกษา	72
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	73
ตอนที่ 2 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)	74
ตอนที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน	78
ตอนที่ 4 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)	84
ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน	
ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ	89
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	95
5.1 สรุปผลการศึกษา	95
5.2 อภิปรายผล	100
5.3 ข้อเสนอแนะ	102
บรรณานุกรม	104
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	110
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย	118
ประวัติผู้วิจัย	121

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	73
4.2	ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาพรวม	74
4.3	ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม	75
4.4	ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า	76
4.5	ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร	77
4.6	การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภาพรวม	78
4.7	การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ	78
4.8	การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น	80
4.9	การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว	81
4.10	การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบ ทางสิ่งแวดล้อม	83
4.11	ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ภาพรวม	84
4.12	ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ	85
4.13	ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น	86

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.14	ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทาง วัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว	87
4.15	ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม	88

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
2.1	ความเป็นมาและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	9
2.2	Sustainable Development Goals	14
2.3	หลักคิดของ BCG Model	58

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ โดยพบว่าภาวะเศรษฐกิจมีสัญญาณในเชิงบวกจากปัจจัยหนุนคือ ภาคการท่องเที่ยว ในแง่ของระบบเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เพราะนอกจากจะสร้างรายได้ โดยมีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าบริการรวมของประเทศแล้ว ยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจต่อเนื่อง อาทิ โรงแรมและที่พัก ภัตตาคารร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ซึ่งก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น รวมทั้งสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปแบบเงินตราต่างประเทศปีละหลายแสนล้านบาท สำหรับประเทศไทยรายได้จากการท่องเที่ยวมีสัดส่วนถึง 10% ของ GDP และสร้างรายได้มากกว่า 1 แสนล้านบาทหรือมูลค่าจีดีพีในแต่ละปี ถือว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยมีฐานะการเงินที่แข็งแกร่ง ช่วยให้มีการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างสม่ำเสมอ (The Standard, 2562) นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มของ 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายใหม่ของประเทศไทย หรือที่เรียกว่า 10 S-Curve โดยรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมดังกล่าวให้เป็นตัวขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตามในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถของระบบนิเวศ และศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมครอบคลุมทุกมิติ และครบวงจรทั้งการผลิตและธุรกิจต่อเนื่อง (พิพัฒน์ รัชกิจประการ, 2563)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นทางเลือกใหม่ของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบใหม่ให้แก่ผู้เยี่ยมชม เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่น และเป็นประโยชน์ต่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน (Richards and Wilson, 2006) อย่างไรก็ตาม กุญแจสู่ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในชุมชน การอนุรักษ์ และการจัดการที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติลักษณะเป็นการเกื้อหนุนกันระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยวกับการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง ที่จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จได้

โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนผ่านการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้ชุมชนได้นำศักยภาพของทรัพยากรทั้งคน ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งฐานทรัพยากรหรือต้นทุนของชุมชนดังกล่าว นี้ ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ (Natural Resources Capital) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Culture Capital) ทุนทางภูมิปัญญา (Wisdom Capital) ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) และเห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นควรนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (Fennell, 1999)

นอกจากนี้ ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 3 ต่อปี ด้วยอัตราการเติบโตดังกล่าวไม่เพียงพอในการนำพาประเทศไทยให้ก้าวข้าม “กับดักประเทศรายได้ปานกลาง” และลดความเหลื่อมล้ำ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งของประเทศอันประกอบด้วยหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าสูง ที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการ นำเทคโนโลยี นวัตกรรมดิจิทัลสมัยใหม่来帮助หลายข้อจำกัด ให้เกิดการก้าวกระโดดของการพัฒนาต่อยอด และสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน กระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งแบบทั่วถึง (Inclusive Growth) ด้วยการใช้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ซึ่งเป็นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และ เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ BCG Model มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสอดคล้องกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2562)

จากการศึกษาที่ผ่านมาจากงานวิจัยหลายฉบับ พบว่า ปัญหาด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยไม่ได้อยู่ที่เรื่องแหล่งท่องเที่ยว หากแต่อยู่ที่การจัดการห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยว (Tourism Supply Chain) ซึ่งก็คือการจัดการขั้นตอนต่าง ๆ ในการบริการที่ต้องต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านเวลา ต้นทุน และเกิดความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งผลการศึกษาชี้ชัดว่าการจัดการท่องเที่ยวจำเป็นต้องกระทำเป็นองค์รวม มีการบูรณาการกลุ่มวิสาหกิจ (Cluster) สำหรับการท่องเที่ยวเริ่มต้นจากเรื่องการขนส่งนักท่องเที่ยว รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ตลอดห่วงโซ่อุปทานที่เกื้อกูลต่อการขนส่งนักท่องเที่ยวเข้ามาไว้ด้วยอย่างบูรณาการ โดยการจัดการที่ดีจะสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ได้จำนวนหลายเส้นทาง อีกทั้งเพื่อเป็นการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้เกิดความประทับใจในการบริหารจัดการที่ดี แล้วกลับมาท่องเที่ยวอีก สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เพิ่มสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยว

ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) สูงขึ้นในระดับประเทศ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชนบนฐาน BCG Economy Model โดยการบูรณาการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้แนวคิด BCG Economy Model เพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งของประเทศอันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าสูง ที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่จัดการโดยชุมชน ด้วยการใช้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

1.2.2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

1.3 ขอบเขตงานวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based-Tourism: CBT) แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจองค์รวม (BCG Economy Model) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs)

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเมือง ได้แก่ ชุมชนวัวลาย ชุมชนพวงแก้ว ในพื้นที่อำเภอหางดง ได้แก่ ชุมชนบ้านไร่กองจิง ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว ได้แก่ ชุมชนห้วยจะค่าน เพื่อป้องกันความผิดพลาดในระหว่างดำเนินการผู้วิจัยจึงทำการเก็บตัวอย่าง จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) และลงพื้นที่แจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด

- 1) มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป
- 2) เพศชายและหญิงมีภูมิลำเนาในในพื้นที่อำเภอเมือง ได้แก่ ชุมชนวัวลาย ชุมชนพวกแต้ม ในพื้นที่อำเภอหางดง ได้แก่ ชุมชนบ้านไร่กองขิง ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว ได้แก่ ชุมชนห้วยจะค่าน
- 3) เป็นประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการสร้างประสบการณ์ในการเดินทางท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการสถานที่พักต่าง ๆ ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร และผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึก จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่านในพื้นที่ต่อไปนี้

- 1) ในพื้นที่อำเภอเมือง ได้แก่ ชุมชนวัวลาย ชุมชนพวกแต้ม จำนวน 4 ท่าน
- 2) ในพื้นที่อำเภอหางดง ได้แก่ ชุมชนบ้านไร่กองขิง จำนวน 3 ท่าน
- 3) ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว ได้แก่ ชุมชนห้วยจะค่าน จำนวน 3 ท่าน

1.3.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

ตัวแปรตาม ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

1.4 สมมุติฐานการวิจัย

ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

เศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) หมายถึง โดย กลไกขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้น “การเติบโตเชิงคุณภาพ” สร้างความสมดุลของเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (Value-based Economy) การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม (Inclusive Growth) และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร (Circular Society)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการจัดการทรัพยากร ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า สร้างสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นาไปสู่คุณภาพชีวิต ความสุขของคนในชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

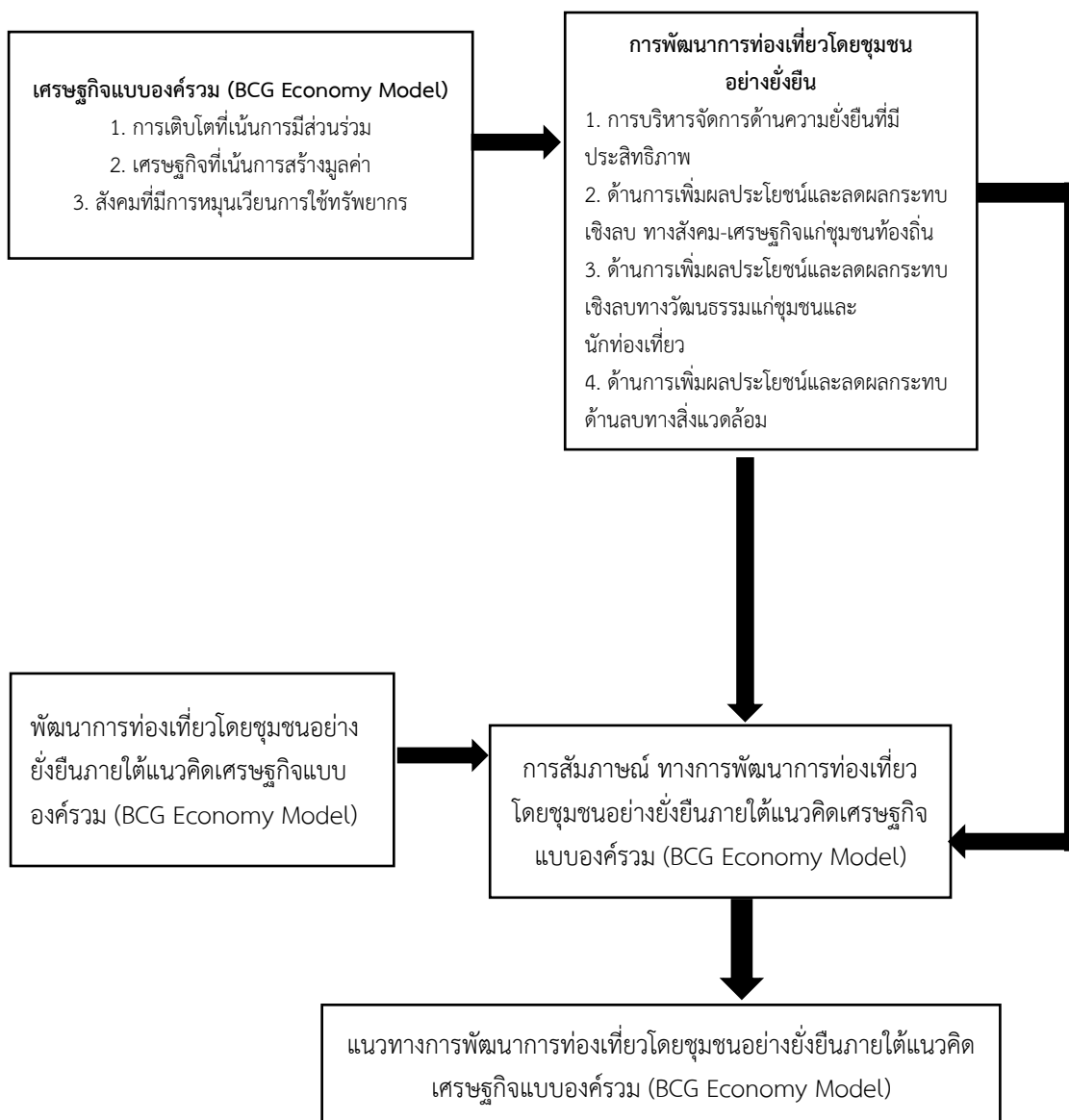
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

1.6.2 ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

1.6.3 ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งของประเทศอันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าสูง ที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่จัดการโดยชุมชน ด้วยการใช้องค์ประกอบเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) โดยผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวคิดว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)

2.1.1 ความเป็นมาของการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1.2 ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1.3 องค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1.4 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติเพื่อโลกอนาคต (UN: Sustainable Development Goals)

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.2.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.2.3 หลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.3.1 ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.3.2 หลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.4 สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.5 หลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับแหล่งท่องเที่ยว

2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.6.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.6.2 หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.6.3 ความเป็นมาของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.6.4 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.6.5 ประสิทธิภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.6.6 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ

2.6.7 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

2.6.8 ชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับ BCG Economy Model

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)

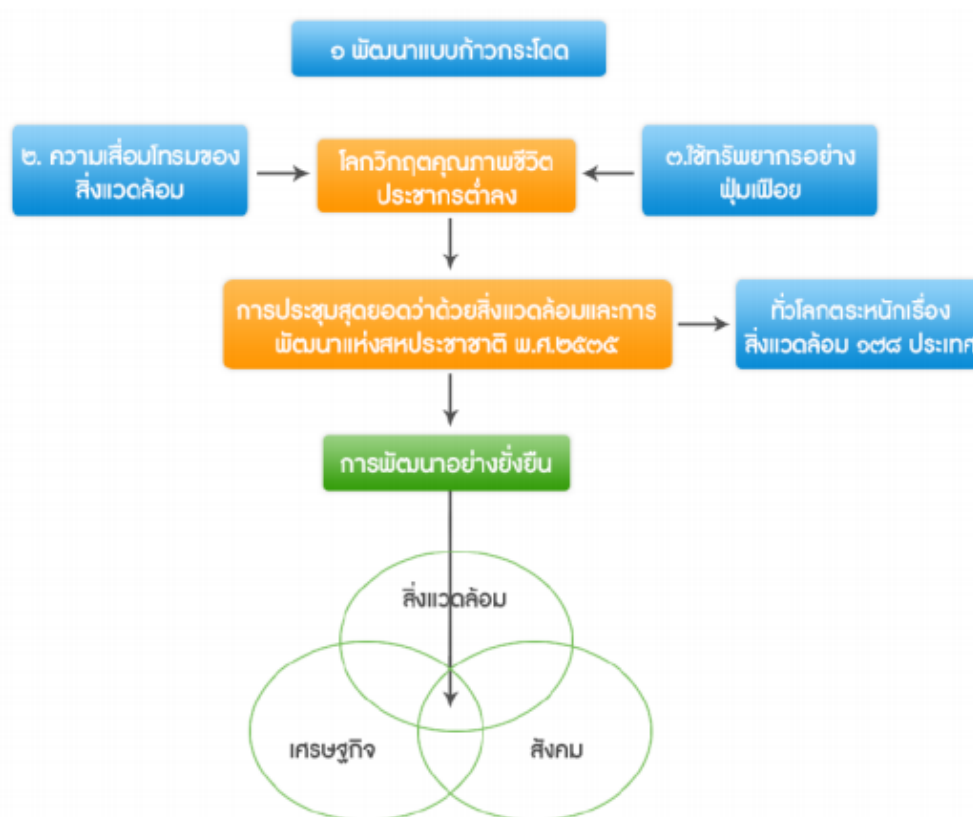
2.1.1 ความเป็นมาของการพัฒนาที่ยั่งยืน

เมื่อประมาณสองร้อยกว่าปีที่ผ่านมานับตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา ทิศทางการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทุกด้าน จึงทำให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในปริมาณมากเพื่อผลิตสินค้าให้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเหลือน้อยลงจนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลง จนไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัดแม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าวจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า แต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของมนุษย์เกิดความเสื่อมโทรมด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณภาพชีวิตของมนุษย์ถูกบั่นทอนลงเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมโลกต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหาและการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนจากสภาพปัญหาที่หลายประเทศทั่วโลกประสบกับภาวะความไม่ยั่งยืนของการพัฒนาดังกล่าว ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ทั่วโลกต่างแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็นอยู่ของทุกด้านอย่างสมดุล เพื่อก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้สังคมที่ค้ำชูมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ดีกินดีควบคู่กันไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมและดีขึ้นอย่างยั่งยืน (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556)

วิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้กระตุ้นให้หลายประเทศเกิดความตระหนักที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และเห็นควรให้มีการจัดการประชุมระดับโลกเพื่อร่วมมือกันพิจารณามาตรการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ กำลังเผชิญอยู่เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2515 ซึ่งการประชุมนี้มีชื่อว่า “การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (United Nations Conference on Human and Environment)” จัดขึ้น ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน จากจุดเริ่มต้นครั้งนี้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาแบบมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว จึงหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนารูปแบบใหม่ที่สามารถลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการพัฒนาได้อันเป็นที่มาของแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)” ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือ

คณะกรรมการบรันท์แลนด์ (Brundtland Commission) โดยที่รายงานของคณะกรรมการบรันท์แลนด์ (Brundtland Report) ที่เสนอต่อสหประชาชาติใน พ.ศ. 2530 เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ต่อมาในชื่อ “อนาคตของเรา” (Our common future) (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556)

ต่อจากนั้นองค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือยที่ไม่สมดุลกับขีดจำกัดการตอบสนองของธรรมชาติโดยได้จัดประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) เมื่อ พ.ศ. 2535 ณ กรุงริโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นที่มาของแผนแม่บทโลกที่ใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน ในการประชุมครั้งนั้น ประเทศสมาชิกจำนวน 178 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในการปฏิบัติตามแผนแม่บท ดังกล่าวซึ่งอีก 10 ปีต่อมาจึงขยายแนวคิดไปสู่การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World summit on sustainable development) เพื่อกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม มุ่งสู่ดุลยภาพการพัฒนา ดังแสดงในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ความเป็นมาและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
ที่มา: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2556)

2.1.2 ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้น เป็นคำที่ใช้กันมากในการพัฒนาประเทศมีการให้คำนิยามแตกต่างกันไปตามการแปลความของประเทศต่าง ๆ และได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development [WCED], 1990, p. 43) หรือที่เรียกในอีกนามหนึ่งว่า คณะกรรมการบริตันแลนด์ (Brundtland Commission) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นต่อมาที่จะตอบสนองความต้องการของพวกเขา” (Sustainable development is development which meets the needs current generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs) ทั้งนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็นสังคมธรรมรัฐ มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิตเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Brundtland commission, 1987)

นอกจากนี้องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ยังเสนอเพิ่มเติมว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนควรตั้งอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมที่ยึดถือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วย (UNESCO, 2005, p. 14)

Brown (1984, pp. 1-2 อ้างถึงใน Yomi Noibai, 1991, p. 3) กล่าวถึง ความยั่งยืนเป็นความคิดเชิงนิเวศวิทยาาร่วมกับนัยทางเศรษฐกิจ นั่นคือความเจริญเติบโตและการกินอยู่ดีของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพื้นฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติซึ่งส่งเสริมสนับสนุนระบบการดำรงชีวิตของมนุษย์และสังคมที่ยั่งยืน (Sustainable Society) ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบการส่งเสริมสนับสนุนชีวิตได้รับการดูแลธำรงรักษาไว้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2549, น.106) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การพัฒนาที่มีคุณภาพครบทั้งสามด้าน ประกอบด้วย ชีวิตมนุษย์สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ลดการเบียดเบียนกัน และเกื้อกูลต่อกันให้มากขึ้น

บริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2549) กล่าวว่า แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวความคิดที่ประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่นิยมการพัฒนากับกลุ่มที่นิยมสิ่งแวดล้อม ทั้งโลกที่ร่ำรวยและโลกที่ยากจนต่างก็มีความพึงพอใจในแนวคิดนี้เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ทำให้การพัฒนาและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ไปด้วยกันได้กล่าวคือเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธความ

เจริญก้าวหน้าและมองว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่จำเป็น และสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีการทำลายสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืนยังหมายถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาที่น่าเอาทรัพยากรทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติมนุษย์การเงิน และทรัพยากรกายภาพ มาจัดการเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคง ความอยู่ดีกินดีและความสุขสมบูรณ์การพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นอยู่กับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยสรุปแล้ว คือ การพัฒนาที่อยู่ภายใต้ขีดจำกัดทางนิเวศ

ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ (2546, น. 9) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาในลักษณะบูรณาการการเป็นองค์รวมที่ตัวแปรทั้งหลายต้องมาประสานกันครบองค์อย่างมีดุลยภาพ แม้ว่าจะอยู่ในบริบทที่มีความหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นความพยายามในการทำให้ดีขึ้นอย่างมั่นคง ถาวร บนพื้นฐานของศักยภาพและทรัพยากรที่มีจำกัด โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความสมดุลทุกมิติเน้นการพัฒนาบนฐานทรัพยากร จุดแข็ง และศักยภาพของตนเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืนตลอดไป

วสุธร ต้นวัฒนกุล (2549) กล่าวถึงลักษณะที่แสดงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาที่สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและยุติธรรม มีการผสมผสานกิจกรรม เพื่อทำให้สังคมเกิดความผูกพันและอนุรักษ์ไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม คำนึงถึงการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้อย่างสอดคล้องกับชุมชน

นิตยา กมลวาทินนิศา (2546, น. 14) ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคตเป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือ การกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่ง การพัฒนาตามแนวคิดนี้ยึดหลักความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย

ประเทศไทยได้รับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) รัฐได้เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเน้นการพัฒนาอย่างองค์รวม โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้น จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545 -2549) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศที่ได้ัญญะและยึดแนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว เป็นปรัญยานำทางในการบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลาง มุ่งการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคง และยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม โดยประชาชนที่มีส่วนร่วม มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนอย่างถาวร

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง วิธีการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง เป้าหมายสูงสุดของแนวคิดนี้อยู่ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรโลก โดยยังสามารถรักษาระดับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ไม่ให้เกิดภัยภาพการผลิตของธรรมชาติ และมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ แทนที่จะยึดเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักเหมือนวิธีการพัฒนาทั่วไป

2.1.3 องค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืน มีนักวิชาการในหลากหลายสาขา และสถาบันได้ให้ความหมายและองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2556, น. 12) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติบนโลก และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบันและยุคต่อ ๆ ไปอย่างเท่าเทียมกัน หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติ ของการพัฒนา อันได้แก่

1. มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ กระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย
2. มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะ และมีผลิตภาพสูงขึ้นส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
3. มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากร ประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้

แนวคิดและองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืนข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2552) ซึ่งกล่าวว่า กระแสในการพัฒนาแบบใหม่มี 2 กระแส กระแสแรกเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (CSD) คือมุ่งพัฒนาควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนประชากร ส่งผลให้เกิดปัญหาทรัพยากรร่อยหรอ และการเกิดมลภาวะ กระแสที่สองคือ การพัฒนาตามแนวคิดของ

ยูเนสโก (UNESCO) ที่ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา สำหรับชาวพุทธแล้ว การพัฒนาที่ยั่งยืนควรเป็นการพัฒนาเพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืน ควบคู่กับการตอบสนองความต้องการของตนได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสัตว์โลก และประชาชนรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคตต้องเดือดร้อน นั่นหมายความว่า การทำกิจกรรมของมนุษย์ต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติต้องบูรณาการทั้งเศรษฐกิจและธรรมชาติเข้าด้วยกัน เพื่อจะพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและกำจัดความยากจนออกไป ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีแนวทางสรุปได้ดังนี้

1. ต้องมีการวางนโยบายประชากรให้เหมาะสม เช่น ควบคุมจำนวนประชากรด้วยการวางแผนครอบครัว ในการแก้ปัญหาประชากรที่สำคัญอย่างหนึ่งคือปัญหาทางการศึกษา เพราะจะครอบคลุมไปถึงการแก้ปัญหาด้านอื่น ๆ ทั้งหมด ทั้งปัญหาความยากจน สาธารณสุข ตลอดจนการอนุรักษ์ธรรมชาติ

2. ต้องอนุรักษ์หรือสงวนทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การประกาศพื้นที่เป็นป่าสงวน วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า การฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติที่เสื่อมโทรม การรักษาดิน น้ำ และอากาศให้ปลอดภัยและมีมลภาวะ

3. การผลิตเทคโนโลยีกำจัดน้ำเสีย ตลอดจนการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตไม่สุรุ่ยสุร่าย ประหยัดพลังงานการพัฒนาที่ยั่งยืนจะสำเร็จได้จะต้องพัฒนาคนให้มีจริยธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2552) ได้สรุปให้เห็นว่า ปัญหาในการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ไม่ประสบความสำเร็จนั้น เกิดจากกิเลส 3 อย่าง ที่ขัดขวางจริยธรรม คือ ตัณหา มานะ และทิฐิเราจึงต้องพัฒนาคนและเศรษฐกิจให้คู่ขนานไปกับการพัฒนาจริยธรรม ดังนั้น ระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงขึ้นกับ 4 ปัจจัย ได้แก่

1. มนุษย์: ต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีสุขภาพดีขยัน อดทน รับผิดชอบ มีฝีมือ มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ พร้อมทั้งจะเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่จัดสรรให้เกื้อหนุนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้การศึกษาและจัดสรรปัจจัยเกื้อหนุน

2. สังคม: จัดระบบสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร ตลอดจนกิจการต่างๆ ให้ผสมกลมกลืนสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนพื้นฐานแห่งความรู้ความเป็นจริง สร้างบรรยากาศแห่งความไม่เบียดเบียน บรรยากาศแห่งความช่วยเหลือเกื้อกูล พิทักษ์ปกป้องคนที่อยู่ในสถานะต่างๆ ซึ่งมีโอกาสและมีความสามารถต่างกัน

3. ธรรมชาติ: วิธีการพัฒนาต้องยึดหลักให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและดำรงชีวิตให้สอดคล้องและกลมกลืนกับธรรมชาติ

4. เทคโนโลยี: การพัฒนาเทคโนโลยีการใช้เทคโนโลยีที่เกื้อกูล ไม่ทำลายธรรมชาติ นำของเสียมาผลิตเวียโนใช้ประโยชน์ใหม่ สังคมไทยต้องพัฒนาเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง

ต้องใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนประติษฐ์เสกสรรของมนุษย์อย่างไม่ประมาทและเพื่อเกื้อหนุนให้ตนเองมีชีวิตดีงาม สมบูรณ์มีอิสรภาพและสันติสุข

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนประชากร ส่งผลให้เกิดปัญหาทรัพยากรย่อยหรือ และการเกิดมลภาวะ พร้อมกันนั้นให้ความสำคัญแก่คุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรม ควบคู่กับการตอบสนองความต้องการของชนได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสัตว์โลก และประชาชนรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคต โดยมีองค์ประกอบ 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน 2) มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน และ 3) มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

2.1.4 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติเพื่อโลกอนาคต (UN: Sustainable Development Goals) (UNWTO, 2016)

ภาพที่ 2.2 Sustainable Development Goals

ที่มา: UNWTO (2016)

เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน

จากประชากรโลกมากกว่า 7,000 ล้านคนพบว่ามากกว่า 800 ล้านคนยังคงมีชีวิตอยู่ด้วยความยากแค้น โดยมีรายได้ได้น้อยกว่า 1.25 เหรียญสหรัฐต่อวันหรือน้อยกว่า 40 บาทต่อวัน หลายคนยังขาดอาหารที่พอเพียง น้ำดื่มที่สะอาด สุขอนามัยที่ดีแม้ว่าประเทศต่าง ๆ จะมีการพัฒนา เศรษฐกิจและเจริญเติบโตไปได้อย่างรวดเร็ว เช่น จีนและอินเดีย ได้ช่วยให้หลายล้านคน พ้นจากความยากจนแต่เป็นการเจริญเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยผู้หญิงมีแนวโน้มจะมีความยากจนมากกว่าผู้ชาย อันเนื่องจากผู้หญิงไม่ได้รับค่าจ้าง ไม่ได้รับการศึกษา และมีทรัพย์สินไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย เป้าหมายในข้อที่หนึ่งจึงเน้นการขจัดความยากจนในทุกรูปแบบให้หมดสิ้นไปภายในปี ค.ศ.2030 หรือ พ.ศ. 2573 (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 2 การขจัดความหิวโหย

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ได้ทำให้ประชากรที่ขาดแคลนอาหารลดลงเกือบครึ่งหนึ่งที่เคยเป็นอยู่ในอดีต ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศที่เคยเผชิญปัญหาความอดอยากและความหิวโหย ปัจจุบันสามารถจัดอาหารและโภชนาการให้แก่ผู้ด้อยโอกาสโดยประเทศในเอเชียกลาง เอเชียตะวันออก ลาติน อเมริกา และประเทศในกลุ่มแคริบเบียน มีความก้าวหน้าอย่างมากในการจัดสรรอาหารและโภชนาการให้เพียงพอกับประชากร โดยมีความมุ่งมั่นในการขจัดความหิวโหยและความอดอยากทุกรูปแบบให้หมดไปภายใน ปีค.ศ. 2030 หรือ พ.ศ.2573 เพื่อให้แน่ใจว่าทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงอาหารที่มีโภชนาการที่เหมาะสมและเพียงพอตลอดทั้งปี เป้าหมายยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืนและปลอดภัย การปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และกำลังการผลิตของเกษตรกรขนาดเล็ก (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 3 การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี

จากการพัฒนาที่ผ่านมา 15 ปี ได้มีความพยายามในการลดการเสียชีวิตของเด็กแรกเกิด การพัฒนาการบริการทางการแพทย์แก่สุขภาพของมารดา และลดการติดเชื้อเอชไอวีและโรคอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย ปีพ.ศ.2533 เป็นต้นมา อัตราการเสียชีวิตของเด็กทั่วโลกลดลงกว่าร้อยละ 50 และการเสียชีวิตของมารดาลดลงร้อยละ 45 ในระหว่างปีพ.ศ.2543 ถึง พ.ศ.2556 ภาวะการติดเชื้อเอชไอวีลดลงร้อยละ 30 และมากกว่า 6.2 ล้านคน ปลอดภัยจากโรคมาเลเรีย การเสียชีวิตที่ผ่านมาสามารถหลีกเลี่ยง โดยการป้องกันและการรักษา การศึกษา การรณรงค์การฉีดวัคซีนป้องกัน การดูแลสุขภาวะทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความมุ่งมั่นที่จะหยุดการติดเชื้อเอชไอวี วัณโรค มาเลเรีย และโรคติดต่อชนิดอื่น ๆ ภายในปีพ.ศ.2573 และกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และจัดให้มีการเข้าถึงวัคซีนและยาที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัยสำหรับทุกคน การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวัคซีนก็เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการนี้ เช่นเดียวกับการเข้าถึงยารักษาโรคในราคาที่ซื้อหาได้ (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 4 การได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

ตั้งแต่ปีพ.ศ.2543 เป็นต้นมามีความก้าวหน้าในการจัดบริการการศึกษาระดับประถมศึกษาถ้วนหน้าเป็นอย่างมาก อัตราการได้รับการศึกษารวมของประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 91 ในปีพ.ศ.2558 และจำนวนเด็กทั่วโลกที่ไม่ได้รับการศึกษาลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง นอกจากนี้ อัตราผู้ที่มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ยังเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เด็กหญิงได้เข้าเรียนหนังสือมากขึ้นกว่าเดิม การจะให้มีการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึงสำหรับทุกคนนั้นได้ต่อยอดความเชื่อที่ว่า การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในโลกที่สำคัญที่สุดและอยู่เหนือบทพิสูจน์ใด ๆ การศึกษาจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายนี้สร้างความมั่นใจว่าเด็กหญิงและเด็กชายทุกคนจะสำเร็จการศึกษาโดยไม่

เสียค่าใช้จ่ายภายในปี พ.ศ.2573 นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายในการเข้าถึงการฝึกอบรมอาชีพในราคาที่เหมาะสมและอย่างเท่าเทียมกัน (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ

ตั้งแต่ปีพ.ศ.2573 สหประชาชาติและประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันระหว่างเพศเป็นหลักในการทำงาน และการดำเนินการดังกล่าวได้บรรลุความเท่าเทียมกันทางเพศในการให้การศึกษาระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง และปัจจุบันผู้หญิงสามารถทำงานนอกบ้านและได้รับค่าแรงที่ไม่ใช่จากการทำการเกษตรถึง ร้อยละ 41 เมื่อเทียบกับ ปีพ.ศ.2533 ซึ่งมีเพียง ร้อยละ 35 เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมีจุดมุ่งหมายในการต่อยอดความสำเร็จนี้เพื่อให้แน่ใจว่าการยุติการเลือกปฏิบัติต่อเด็กหญิงและผู้หญิงในทุกที่อย่างถาวร ถึงแม้ในบางภูมิภาคยังมีความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงการจ้างงานที่ให้ค่าตอบแทน และยังมีช่องว่างของค่าแรงระหว่างชายและหญิงในตลาดแรงงาน และประเด็นที่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศคือ ความรุนแรงทางเพศ การฉวยประโยชน์ทางเพศ งานบ้าน งานดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่อย่างใดหรือไม่ได้รับการปกป้องดูแลทางกฎหมายแรงงาน (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 6 การมีน้ำสะอาดและการมีสุขอนามัยที่ดี

ปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วโลกมากกว่าร้อยละ 40 แต่สิ่งที่น่าตกใจคือ นักวิทยาศาสตร์คาดการณ์ว่าปัญหาการขาดแคลนน้ำจะมีความรุนแรงมากขึ้น พร้อมกันกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและอุณหภูมิโลกที่สูงขึ้น ถึงแม้ประชากรโลก จำนวน 2,100 ล้านคน จะสามารถเข้าถึงน้ำสะอาดและการมีสุขอนามัยที่ดีตั้งแต่ ปีพ.ศ.2533 แต่แหล่งน้ำดื่มที่ปลอดภัยนับวันจะมีน้อยลงยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบในทุกทวีป การที่มีน้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัยใน ปีพ.ศ.2573 จำเป็นต้องมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม โดยจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัย การส่งเสริมสุขอนามัยในทุกระดับประชาชนสิ่งจำเป็นในการป้องกันและฟื้นฟูระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น ความสมบูรณ์ของป่าไม้พื้นที่ชุ่มน้ำและแม่น้ำเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการ (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 7 การมีพลังงานที่สะอาดและราคาถูกลง

ในระหว่างปีพ.ศ.2533 ถึง พ.ศ.2553 มีจำนวนประชากรที่มีไฟฟ้าใช้เพิ่มขึ้นอีก 1,700 ล้านคน แต่ด้วยจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการพลังงานที่ราคาถูกลงก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันเศรษฐกิจโลกที่พึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิล และการเพิ่มขึ้นของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงต่อสภาพภูมิอากาศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลถึงทุกประเทศในทุกทวีปทั่วโลกเป้าหมายที่จะเข้าถึงไฟฟ้าในราคาที่เหมาะสมในทุกที่ภายในปีพ.ศ.2573 หมายถึง การลงทุนในแหล่งพลังงานที่สะอาด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ลม และความร้อน การนำมาตราฐานการประหยัดค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในอาคารและอุตสาหกรรมสามารถลดการใช้

ไฟฟ้าทั่วโลกได้ถึงร้อยละ 14 ซึ่งหมายถึงการลดการสร้างโรงไฟฟ้าขนาดกลางถึง 1,300 โรงงาน (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมงานที่มีคุณค่าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ในช่วง 25 ปีที่ผ่านมาจำนวนผู้ใช้แรงงานที่ยากจนมีจำนวนลดลงอย่างมาก ถึงแม้โลกจะเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปีพ.ศ.2551-2552 ที่ก่อให้เกิดผลกระทบระยะเวลายาวนานในประเทศที่กำลังพัฒนาประชากรชนชั้นกลางได้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นเกือบสามเท่าของทศวรรษที่ผ่านมา เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มั่นคงยั่งยืนอันเป็นผลมาจากการผลิตที่ดีขึ้นด้วยนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการสนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมการประกอบการทางธุรกิจและการสร้างงานเป็นประเด็นสำคัญ เช่นเดียวกับการมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการหยุดการใช้แรงงานกดขี่ การใช้แรงงานบังคับ การใช้แรงงานทาส การค้ามนุษย์ ภายในปีพ.ศ.2573 เป้าหมายคือ การจ้างงานที่เต็มรูปแบบและมีประสิทธิภาพโดยเป็นการทำงานที่มีคุณค่าสำหรับผู้หญิงและผู้ชายทุกคน (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 9 การส่งเสริมอุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีถือเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่น การจ้างงานใหม่ ๆ การส่งเสริมการใช้พลังงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ยั่งยืน และการลงทุนในงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานให้แข็งแกร่งและส่งเสริมนวัตกรรมเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาซึ่งการบูรณาการการพัฒนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งและยังส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าในเป้าหมายอื่น ๆ อีกด้วย (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ

เป็นที่ทราบกันดีว่าความเหลื่อมล้ำของรายได้ของประชากรที่กำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จำนวนร้อยละ 10 ของคนที่ร่ำรวยที่สุดมีรายได้มากถึงร้อยละ 40 ของรายได้รวมทั่วโลก ขณะที่ผู้ที่ยากจนที่สุดร้อยละ 10 มีรายได้เพียงร้อยละ 2-7 ของรายได้รวมทั่วโลก ในประเทศกำลังพัฒนาความเหลื่อมล้ำของรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 11 ตามการเจริญเติบโตของประชากรความเหลื่อมล้ำของรายได้เป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องการหาทางออกร่วมกัน โดยการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับการตรวจสอบตลาดการเงินและสถาบันการเงิน การส่งเสริมความช่วยเหลือการพัฒนาการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติไปยังภูมิภาคที่ยังต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 11 การพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน

การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนาควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นของการย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมืองอันจะนำไปสู่การขยายของเมืองขนาดใหญ่ ในปีพ.ศ. 2553 มีเมืองขนาดใหญ่ จำนวน 10 แห่ง ที่มีพลเมืองมากกว่า 10 ล้านคน แต่ในปีพ.ศ.2557 มีเมือง

ขนาดใหญ่เกิดขึ้นเป็น 28 แห่ง ที่มีประชากรอาศัยอยู่ 453 ล้านคน รัฐบาลระดับชาติและท้องถิ่น กำลังจัดการกับการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เหล่านั้นซึ่งมาพร้อมกับปัญหาความยากจน การกระจุกตัวของที่อยู่อาศัยทำให้เมืองปลอดภัยและยั่งยืน หมายถึงการสร้างหลักประกันในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย และราคาที่เหมาะสม รวมทั้งการยกระดับชุมชนแออัด การลงทุนเรื่องการขนส่งสาธารณะ การสร้างพื้นที่สีเขียวสาธารณะ การปรับปรุงการวางผังเมืองและการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 12 มีการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน

การบรรลุเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีการเปลี่ยนวิถีในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการบริโภคและการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกหรือที่เรียกว่า รอยเท้าคาร์บอน (carbon footprint) และกิจกรรมที่ใช้น้ำมากที่สุด กิจกรรมภาคเกษตรกรรมเป็นภาคที่มีการใช้น้ำมากที่สุด โดยปัจจุบันสัดส่วนการใช้น้ำในการชลประทานเพื่อการเกษตรอยู่ที่ร้อยละ 70 ของปริมาณน้ำจากกิจกรรมของมนุษย์ ทั้งหมดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและวิธีการกำจัดขยะที่เป็นพิษคือเป้าหมายสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์นี้การส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจและผู้บริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การลดปริมาณขยะเป็นสิ่งสำคัญที่เกี่ยวกับการสนับสนุนให้ประเทศกำลังพัฒนาก้าวสู่แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืนภายในปีพ.ศ.2573 (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ทุกประเทศในโลกได้รับผลกระทบและความรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และขณะนี้ระดับของก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศได้เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 50 จากระดับในปีพ.ศ.2533 นอกจากนี้ ภาวะโลกร้อนยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระยะยาวกับระบบภูมิอากาศซึ่งผลลัพธ์ที่ตามมาอาจไม่สามารถแก้ไขได้ถ้าหากไม่เริ่มดำเนินการตั้งแต่บัดนี้การเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง และความสามารถในการปรับตัวของมนุษยชาติต่อภูมิอากาศ ประเทศที่เป็นเกาะและมีพื้นที่ติดทะเลอาจถูกน้ำท่วม การเตรียมพร้อมต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการสร้างความตระหนักรู้และการบูรณาการมาตรการต่าง ๆ ในนโยบายและกลยุทธ์ระดับชาติด้วยเจตจำนงทางการเมืองและการพัฒนาเทคโนโลยีที่รวดเร็วทำให้ยังคงเป็นไปได้ที่จะจำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกได้ถึงสององศาเซลเซียสที่สูงกว่าระดับยุคก่อนปฏิวัติอุตสาหกรรมสิ่งนี้จำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันอย่างเร่งด่วน (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 14 การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน

มีประชากรมากกว่า 3,000 ล้านคน ที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจบริเวณชายฝั่งทะเลและในทะเล และพึ่งพาอาศัยความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเลและชายฝั่งทะเล แต่ในปัจจุบันร้อยละ 30 ของปลาทะเลของโลกได้ถูกใช้เกินกำลังการเสริมสร้างของสิ่งมีชีวิตต่ำกว่าระดับจำนวนที่ปลาทะเลจะสามารถแพร่พันธุ์ได้ทันตามความต้องการของประชากร เป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้สร้างกรอบการทำงานเพื่อจัดการและปกป้องระบบนิเวศทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนจากภาวะมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์บนบก (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 15 การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก

เป็นการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศ การจัดการป่าไม้และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งที่ผ่านมาจะพบความเสื่อมโทรมของที่ดินอย่างมากแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน พื้นที่ป่าไม้สูญเสียมากถึง 12 ล้านเฮกเตอร์ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ที่ยากจนทั่วโลก นอกจากนั้นยังเกิดการสูญเสียที่ดินทำกิน 30-35 เท่า มากกว่าที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีต ความแห้งแล้งและการขยายตัวของทะเลทรายก็ยิ่งเพิ่มขึ้นทุกปี เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกภายในปีพ.ศ.2573 เช่น การเพิ่มพื้นที่ป่าไม้พื้นที่ชุ่มน้ำพื้นที่กึ่งแห้งแล้งและภูเขา การส่งเสริมการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าอย่างจริงจังก็จะช่วยบรรเทาผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ พร้อมกันนั้นต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อที่จะลดความสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของมนุษยชาติ (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 16 การสร้างสังคมสันติสุข การสร้างความยุติธรรมและสถาบันอันเป็นที่พึงของส่วนรวม

สันติสุข ความมั่นคง สิทธิมนุษยชน และการปกครองที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักนิติธรรมเป็นกลไกที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ปัจจุบันโลกมีการแบ่งแยกมากขึ้น บางภูมิภาคมีความสงบความมั่นคงและความเจริญอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่บางภูมิภาคตกอยู่ในวงจรของความขัดแย้งและความรุนแรงที่ดูเหมือนจะไม่มีวันสิ้นสุด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงได้และควรจะต้องได้รับการแก้ไข เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งมั่นที่จะลดความรุนแรงทุกรูปแบบ และเป็นแนวทางร่วมกันระหว่างรัฐบาลและชุมชนเพื่อหาแนวทาง การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความไม่มั่นคงได้อย่างยั่งยืน การสร้างความเข้มแข็งทางกฎหมายหรือนิติรัฐ (UNWTO, 2016)

เป้าหมายที่ 17 การมีส่วนร่วมของประชาชนในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

โลกในปัจจุบันคือยุคแห่งการสื่อสาร เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการสื่อสารอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์การกระจายความรู้อย่างมากภายในระบบอินเทอร์เน็ต การแบ่งปันข้อมูลข่าวสารการเสริมสร้างนวัตกรรม การประสานงานด้านนโยบายจะช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาในการจัดการความรู้และการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันการส่งเสริมการลงทุนในการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน เป้าหมายนี้มุ่งเน้นที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา (North-South) และความร่วมมือระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยกัน โดยสนับสนุนแผนระดับชาติเพื่อการบรรลุถึงเป้าหมาย การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และการช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาได้เพิ่มการส่งออก (UNWTO, 2016)

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวความคิดของการเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบัน นอกจากความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว นักท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งวัฒนธรรมที่แตกต่างที่เปลี่ยนแปลงในชุมชนซึ่งอาจทำให้รูปแบบและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขึ้นมา จากกระแสการอนุรักษ์และความต้องการที่จะคืนสภาพความสมบูรณ์ธรรมชาติ พร้อมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว นักพัฒนาการท่องเที่ยวจากองค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) และสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Pacific Asia Travel Association: PATA) ได้มีการคิดรูปแบบการบริการที่มีความสอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) โดยใช้หลักแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งมีความหมายรวมถึงการพัฒนาที่มุ่งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในขณะเดียวกันชุมชนก็มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากผลการประชุม Earth Summit เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ที่กรุงรีโอเดจาเนโรประเทศบราซิล เมื่อปี พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจุดประสงค์ปลายทางจะเป็นที่ใด หรือจะเป็นกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มเล็ก ทั้งในเมืองและชนบท (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 หน้า 6)

องค์การท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ว่าลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น “ได้รับการคาดหมายให้นำไปสู่การจัดการทรัพยากร

ทั้งมวลด้วยวิถีทางที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียะในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณาภาพทางวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็นความหลากหลายทางชีวภาพและระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต” เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ให้ความหมายไว้ว่า “การท่องเที่ยวแบบกลุ่มที่มีกระบวนการจัดการที่ดีและสามารถดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นไม่ให้เสื่อมโทรม โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการโดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือน และมีผลกระทบต่อธรรมชาติให้น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย”

การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและรักษาเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปโดยมีขอบเขตการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกส่วนของการท่องเที่ยว ดังนี้ (กฤติยา จักรสาร, 2545)

- 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องดำรงอยู่ได้
- 2) มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ
- 3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไม่เสื่อมคลาย
- 4) กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการ

ให้บริการอยู่เสมอ ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม

จุลสารเพื่อการเผยแพร่พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (2548) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนคือ การบริหารการท่องเที่ยวได้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง มีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำให้เกิดผลกระทบกับ วัฒนธรรมของท้องถิ่นและเอกลักษณ์ของธรรมชาติ

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นมีการปกป้องและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542)

1) ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ (Economics Sustainability)

1.1) การเติบโตทางเศรษฐกิจต้องมีการบริหารจัดการที่ดี หากมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจะทำให้การรองรับของนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนไม่เพียงพอ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพ การบริการ แรงงาน ซึ่งอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวไม่พอใจ และไม่อยากเดินทางมาท่องเที่ยว อาจทำให้เศรษฐกิจตกต่ำได้

1.2) การเติบโตของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ทำให้คนหันมาประกอบอาชีพทางด้านการท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย เช่น อาชีพมัคคุเทศก์ บริษัทนำเที่ยวทำให้ผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่นๆ เช่น ภาคการเกษตรการกสิกรรม การอุตสาหกรรม

1.3) การเจริญเติบโตทางด้านการท่องเที่ยวต้องอาศัยแรงงานที่มีประสิทธิภาพและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจึงทำให้เกิดการรั่วไหลของประชากรที่อาจจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้

2) ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability)

2.1) การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาอย่างรวดเร็วทำให้ท้องถิ่น เหล่านั้นอาจจะสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้

2.2) การใช้จ่ายเงินของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีกำลังสูงกว่าคนในท้องถิ่น การใช้ชีวิตที่หรูหราหรืออย่างอิสระเสรี ซึ่งทะลักเข้าสู่ชุมชนหนึ่ง ๆ อาจกลายเป็นแรงจูงใจให้คนในท้องถิ่นหลงใหลมัวเมาต่อทรัพย์สินเงินทองหรือความร่ำรวยที่ได้ง่าย ๆ ให้เกิดปัญหาสังคมติดตามมา

2.3) อาชีพขายบริการทางเพศทั้งชายหญิง การขายยาเสพติด การละทิ้งคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น อาจนำไปสู่ความถล่มทลายทางโครงสร้างทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวว่าเป็นตัวการทำให้สังคมเสื่อม ซึ่งบางครั้งอาจจะสะท้อนออกมาในรูปของการกระทำที่รุนแรงต่อนักท่องเที่ยว

3) ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

3.1) การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม อาจกลายเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นคุณค่าหรือความเป็นตัวตนกำเนิดของกิจกรรมท่องเที่ยวนั้น ๆ เสียเอง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวที่มีมากเกินไปทำให้เกิดความแออัด ความสกปรก เป็นต้น

3.2) การเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการพังทลายอย่างถาวรของหน้าดิน หาดทราย ชายทะเล การสูญเสียสภาพภูมิทัศน์

3.3) การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำให้วงจรทางธรรมชาติเกิดความแปรปรวน

3.4) การเก็บเอาพันธุ์ไม้ไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่เปราะบางของพื้นที่บางแห่ง

3.5) กิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่น ของเสีย น้ำเสีย อาหารเหลือ ขยะ ฯลฯ ทำให้มลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากมาย

2.2.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถนำมาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศได้เนื่องจาก 1) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจาก

ตัวนักท่องเที่ยวเองที่มีความต้องการที่จะท่องเที่ยว ทำให้มีรายได้หมุนเวียนในประเทศอย่างมากมาย ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาดุลการค้าระหว่างประเทศที่มีประสิทธิภาพมากวิธีหนึ่ง 2) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดการจ้างงานและก่อให้เกิดกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจขึ้นมากมาย เช่น การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว การบริการขนส่ง การประกันภัย บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร ธุรกิจ โรงแรมที่พัก งานดูแลบำรุงรักษา งานรักษาความปลอดภัย เป็นต้น 3) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะได้รับการปรับปรุงดูแลให้สะอาดและสวยงามอยู่เสมอ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวกันมากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการสร้างรายได้ของคนในท้องถิ่น 4) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องแก่คนท้องถิ่น เช่น การผลิตผลผลิตทางการเกษตร การขายอาหาร การขายของที่ระลึก การบริการที่พัก การนำเที่ยว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนท้องถิ่น 5) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทำให้นักท่องเที่ยวมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเหลือเก็บไว้ใช้ได้อย่างยาวนาน เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมีสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม จึงไม่ทำลายธรรมชาติทรัพยากรธรรมชาติ จึงยังคงความเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริงและชุมชนในท้องถิ่นก็ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นไว้ได้ (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

2.2.3 หลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ จะต้องมีการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เหล่านั้นได้อย่างยืนยาวและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542)

- 1) จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนานจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น
- 2) ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
- 3) มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

4) มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม

5) มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนออกไปในหมู่ประชาชนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีหลักการสำคัญอยู่ 4 ประการ ดังนี้ (สุดถนอม ตันเจริญ, 2560)

1) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ สามารถจัดความยากจนและความลำบาก เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือแม้แต่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควรจะมีวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย เช่น การจัดการด้านการโรงแรมจะต้องรวมค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำเสีย และการลดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในบริเวณข้างเคียงด้วย

2) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสังคม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสนับสนุนให้ประชาชนไม่ใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและอยู่ในขีดจำกัดของทรัพยากรนั้น ๆ ที่จะรองรับได้ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการนำของเสียกลับมาใช้อีกเพื่อเป็นการประหยัดและการสร้างสมดุลให้กับธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องมั่นคงยาวนานและต้องนำไปสู่การกระจายผลประโยชน์ในสังคมอย่างเป็นธรรม

3) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ต้องสนับสนุนการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนและไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีกับคนรุ่นหลังต่อไป

4) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและชาญฉลาดที่สุด มีการบำรุงรักษาและใช้งานที่อยู่ในขอบเขต หากใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจนหมดสิ้นไปหรือใช้จนเสื่อมโทรมอาจทำให้คนรุ่นหลังขาดโอกาสในการใช้ประโยชน์ต่อไป

หลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังกล่าวมุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีขอบเขตของการพัฒนาในลักษณะต่อไปนี้ (อัจฉรา ศรีลาชัย, 2559)

- 1) การท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้
- 2) มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ
- 3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย

4) กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ

5) ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด

จากข้างต้นจะสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) โดยต้องมีการจัดการบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยประกอบด้วยเงื่อนไข 1) ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว 2) ต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน คำนึงถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว 3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันและ 4) ต้องชี้้นำภายใต้ความต้องการของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืน 3 มิติ ได้แก่ 1) ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ (Economics Sustainability) 2) ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability) และ 3) ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.3.1 ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ประกอบด้วยหลายมิติ (Multi-dimensional Concept) ทั้งการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การเกษตรยั่งยืน พลังงานยั่งยืน สังคมยั่งยืนและด้านเศรษฐกิจยั่งยืน ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงประกอบไว้หลายมิติ ดังต่อไปนี้

องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ไว้ว่า “ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ครอบคลุมให้ไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งมวลด้วยวิถีทางที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณภาพทางกระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต” เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แนวความคิดการท่องเที่ยวยั่งยืน จึงได้รับความนิยมและแพร่หลายค่อนข้างมาก

ในการประชุม Globe'90 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าหมายถึง “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การ

ท่องเที่ยวนี้ มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และ ความงาม ทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย” เช่นเดียวกับองค์การการท่องเที่ยวของแคนาดา (Tourism Canada, 1990, p. 3) ที่ได้กล่าวถึงการ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ว่าเป็นการจัดการ ทรัพยากรในลักษณะที่สามารถใช้ตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ แต่ ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาความสมบูรณ์ของวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบสนับสนุนชีวิต (Life Support System)

ยุวดี นิรันดร์ตระกูล (2538) ให้ความหมายไว้ว่า “การพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าเป็น การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ใช้ทุนจากธรรมชาติอย่างประหยัด ให้มีความมั่นคง ยั่งยืน และสามารถนำ กลับมาใช้ใหม่ ในที่นี้หมายถึงท้องถิ่นได้มีโอกาสตั้งแต่เริ่มรับรู้ ตัดสินใจมีส่วนร่วมและรับประโยชน์ เหล่านี้ถือเป็นกระบวนการที่สมบูรณ์ พิจารณาทั้งในเรื่องทุนธรรมชาติ และทุนทางสังคม ซึ่งส่งผลต่อ ทุนทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่”

ภราเดช พยัฒวิเชียร (2539) กล่าวถึงความหมายของการพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า หมายถึง “การพัฒนการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องพิจารณามิติด้านสังคม เศรษฐศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันกันไปตลอดในรูปแบบของการท่องเที่ยว นั้น เป็นการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายเสื่อมโทรม ต่อทรัพยากรนั้น ๆ”

2.3.2 การพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวว่า การพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีข้อควรคำนึงที่ สำคัญ อยู่ 8 ประการคือ

- 1) การพัฒนาแบบยั่งยืนควรจะคำนึงถึงความต้องการของชุมชนในการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวนั้น ๆ ว่าคนในชุมชนต้องการที่จะเปิดชุมชนของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ หากไม่ พร้อมทั้งจะเปิดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวควรจะต้องชะลอไปก่อน มิฉะนั้นจะเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง กันของคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนแย่แต่ถ้าหากคนในชุมชนพร้อมใจกันเห็นด้วย กับการเปิดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น จะต้องเตรียมความพร้อมทุก ๆ ด้าน ทั้งการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยว ตลอดจนการอนุรักษ์ในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนสืบต่อไป

- 2) การพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรคำนึงถึงความต้องการของตัวนักท่องเที่ยวที่มา เยือนว่านักท่องเที่ยวที่มาเยือนนั้นต้องการอะไรจากชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ซึ่งความต้องการ เหล่านี้จะเป็นแนวทางในการจัดหา เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เพื่อสร้าง ความพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมาก ขึ้น จะทำให้ชุมชนเหล่านั้นมีรายได้จากการท่องเที่ยวอีกด้วย

3) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ด้วย ว่ามีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรที่มีแล้ว หากมีแล้วมีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือไม่ หากไม่เพียงพอจะต้องเพิ่มจำนวนเท่าใด ซึ่งคำถามเหล่านี้เป็นแนวทางในการพิจารณาจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรคำนึงถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว นั้นว่า จะถูกกระทบหรือถูกทำลายหรือไม่ ซึ่งจะเป็นแนวทางพิจารณาในการดูแลรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น

5) การพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนในการรับรองการท่องเที่ยวว่าจะสามารถรับรองนักท่องเที่ยวได้มากน้อยแค่ไหนจึงจะเหมาะสม ซึ่งเป็นแนวทางในการพิจารณาและกำหนดปริมาณและมาตรฐานของการบริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว พร้อมทั้งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และพิจารณามาตรการจำกัดของนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนด้วย

6) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องคำนึงถึงประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดังกล่าว ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์อะไรบ้างจากการท่องเที่ยว และพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดังกล่าวให้ดีขึ้นด้วย

7) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรคำนึงถึงสิ่งปลูกสร้างในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ว่า มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชนหรือไม่ ชุมชนเน้นการจัดการความสะอาด ความสะดวกสบายตามมาตรฐานสากลหรือไม่ ทำให้สะท้อนถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นสามารถทำให้เกิดเอกลักษณ์ที่มีเสน่ห์เฉพาะตัวของท้องถิ่นตามมาตรฐานสากล

8) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรคำนึงถึงแหล่งท่องเที่ยว แหล่งอื่นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันว่า แหล่งท่องเที่ยว แหล่งนั้นมีการจัดการและพัฒนาอย่างไรจึงประสบผลสำเร็จ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีให้มีความยั่งยืนมากขึ้น

ชาตรี แก้วมา (2549) กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ “การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการวางแผนการพัฒนา และดำเนินการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ มีแบบแผนเพื่อคงไว้ ซึ่งคุณค่าความเป็นเอกลักษณ์ และรักษามาตรฐานทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและประเพณี ตลอดจนสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้ยาวนานที่สุด”

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2547) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนว่า หมายถึง “การพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพโดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด”

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2) การสร้างความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 3) การจ้างงานที่มีคุณภาพ
- 4) การแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว
- 5) การใช้ทรัพยากรก่อให้เกิดประโยชน์ที่สุด
- 6) การวางแผนระยะยาว
- 7) ความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม
- 8) การสอดคล้องกันระหว่างแผนการท่องเที่ยวและแผนพัฒนาด้านต่างๆ
- 9) ความร่วมมือระหว่างผู้กำหนดนโยบายกับผู้ปฏิบัติ
- 10) การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับผู้ประกอบการ
- 11) การประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว
- 12) การสร้างหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบ
- 13) การเน้นผลประโยชน์ชุมชน คุณค่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
- 14) การพัฒนาการศึกษาและหลักสูตรต่างๆ
- 15) การเสริมสร้างลักษณะเด่น อัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ
- 16) การคำนึงถึงความสามารถในการรองรับ
- 17) การรักษาสมดุลทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่าง

ยั่งยืน

เซอร์ลี (Shirley, 1992) กล่าวถึงหลักการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนี้

1) อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแล รับผิดชอบการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เพียงพอ ประหยัดและมีประสิทธิภาพอย่างที่สุด อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงคุณค่าของทรัพยากรเหล่านั้นที่มีปัจจัยสำคัญ ประกอบอยู่ด้วยการพัฒนานั้นยังต้องคงความเป็นเอกลักษณ์เดิมไว้ให้มากที่สุดและเกิดผลกระทบน้อยที่สุด โดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีใหม่ ๆ การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมสามารถทำให้อุตสาหกรรมนี้ยืนยาวได้

2) ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับลดการก่อของเสีย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพหรืออาจจะหาทรัพยากรที่มีความเหมือนกันมาใช้ทดแทนกันได้ เพื่อเป็นการลดการใช้ทรัพยากรที่อาจจะหมดสิ้นไป เช่น การใช้คอนกรีตแทนไม้ในการสร้างบ้าน เป็นต้น ส่วนการลดการก่อของเสีย เช่น ขยะ ต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ

2.1) ขยะแห่งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำและการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

2.2) ขยะเปียกอาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักปุ๋ยสามารถนำไปใช้เป็นปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3) รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ผู้รับผิดชอบการพัฒนาต้องมีการวางแผนที่สามารถขยายฐานการท่องเที่ยว โดยรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมไว้

3.1) การเพิ่มคุณค่า เช่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ อาจเพิ่มกิจกรรมการดูนก ผีเสื้อ หรือ ปีนหน้าผาหรือหมู่บ้านวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดีอาจเพิ่มกิจกรรมการนั่งเกวียนเทียมวัว การทำเส้นทางจักรยานให้ท่องเที่ยวชมรอบหมู่บ้าน เป็นต้น

3.2) การเพิ่มมาตรฐานการบริการ เช่น การส่งบุคลากรไปอบรมด้านต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ มัคคุเทศก์ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

4) ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำตาม แผนที่ตั้งไว้ แต่จะต้องประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาควบคู่กันด้วย อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. และเทศบาล) แผนพัฒนาของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาในสถานที่ท่องเที่ยวมีศักยภาพมากขึ้น

5) ต้องใช้การท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจของท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อสรรหาทรัพยากรที่โดดเด่นของท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เป็นที่รู้จักมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น การหาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมใหม่ ๆ ใน แต่ละตำบลตามนโยบาย “1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์” ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายฐานเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย

6) การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรร่วม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น ร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ หรือเป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวนอกจากนั้นยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7) หมั่นประชุม หรือปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับพหุภาคี ได้แก่

- 7.1) ชุมชนในพื้นที่
- 7.2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 7.3) กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว
- 7.4) สถาบันการศึกษา
- 7.5) สถาบันการศาสนา

7.6) หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่การประชุมปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวการประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยอาจจะมีการจัดประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อผิดพลาดมาแก้ไขให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นการลดช่องว่างและข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ เช่น การกำหนดค่าบริการเรือโดยสารที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวควรเป็นมาตรฐานเดียวกัน

8) การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ โดยจัดให้มีการอบรม การส่งบุคลากรไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบผลสำเร็จ จะทำให้บุคลากรมีความรู้หรือแนวทางในการปฏิบัติมากขึ้น นับว่าเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร อีกทั้งยังเป็นการยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว เช่น การอบรมนักสื่อความหมายด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

9) จัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของสถานที่นั้น ๆ ให้พร้อมและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือน เพื่อความสะดวกในการศึกษาของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนหรืออาจจะทำให้อยู่ในรูปของสื่ออื่น ๆ เช่น แผ่นพับ คู่มือท่องเที่ยว หรือวิดีโอแนะนำ เป็นต้น

10) ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ จะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดย

- 10.1) การสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง
- 10.2) การสอบถามความเห็นด้วยใบประเมินผล

10.3) การวิจัยตลาดการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบผลของการบริการและนำมาปรับปรุงแก้ไขการจัดการ และการบริการให้มีประสิทธิภาพจากหลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และหลักการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะเห็นได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยว กล่าวคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานสำคัญในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และถูกนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องถูกนำมาใช้อย่างชาญฉลาด ต้องทำการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และต้องพัฒนาทรัพยากรการ

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วย เพื่อให้บรรลุหลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็คือ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวให้มีความยั่งยืนและมีเอกลักษณ์ดั้งเดิม เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวมาเยือนอย่างสม่ำเสมอ แม้จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุด จึงสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้ยาวนานที่สุด

2.4 สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวความคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของไทยได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจนสร้างชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเริ่มพัฒนาการท่องเที่ยวตามแนวความคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 โดยอาศัยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาลง และวัฒนธรรมของชุมชนคีรีวง เป็นทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยวตามแนวทางของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (สถาบันวิไลใหม่ท้องถิ่น, ม.ป.ป.) จนได้รับความสนใจจากนักวิชาการในหลายประเทศ และได้รับการยอมรับให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยได้รับรางวัลยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2541 อย่างไรก็ตามในช่วงปี พ.ศ.2550 พบว่ามีตัวบ่งชี้หลายด้านที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนคีรีวงกำลังถดถอย จากผลของระบบทุนนิยมการเข้ามาของกลุ่มทุน เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจนเกินพอดี รวมถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนคีรีวงถูกตั้งข้อสังเกตถึงความยั่งยืนที่แท้จริง

นอกจากนี้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเทศไทย ได้ถูกนำไปประยุกต์โดยใช้โดยหลายหน่วยงานในสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งในปัจจุบัน เช่น โครงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอันดามันเหนือ (เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอันดามันเหนือ, ม.ป.ป.) โครงการท่องเที่ยวภูเก็ตสู่ความยั่งยืน โครงการหัวใจใหม่ เมืองไทยยั่งยืน ฯลฯ ซึ่งโครงการท่องเที่ยวเหล่านี้ส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุน หรือมีความร่วมมือกับองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ ได้แก่ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา องค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งองค์กร ทั้งนี้ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นเสมือนหน่วยงานกลางในการประสานงานภาคีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการจัดการเชิงพื้นที่ โดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งรับผิดชอบในด้านการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันเชิงนโยบาย เพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยซึ่งจะทำหน้าที่หลักในเรื่องของการทำตลาดการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ (นาฬิกาอดีต สกสทช, 2556)

World Economic Forum (WEF) ได้จัดอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านการเดินทาง และการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ พิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ใน 4 เสาหลัก โดยมีองค์ประกอบใน แต่ละเสา ดังนี้ (สันติพจน์ กลับดี, 2559)

1. สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย

- 1) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (Business Environment)
- 2) ความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security)
- 3) สุขภาพและอนามัย (Health and Hygiene)
- 4) ทรัพยากรมนุษย์และตลาดแรงงาน (Human Resources and Labour Market)
- 5) ความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT Readiness)

2. นโยบายและเงื่อนไขที่สำคัญ

- 1) การให้ความสำคัญกับการเดินทางและท่องเที่ยว (Prioritization of Travel and Tourism)
- 2) การเปิดรับนานาชาติ (International Openness)
- 3) การแข่งขันด้านราคา (Price Competitiveness)
- 4) ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

3. โครงสร้างพื้นฐาน

- 1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางอากาศ (Air Transport Infrastructure)
- 2) โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางบกและทางน้ำ (Ground and Port Infrastructure)
- 3) โครงสร้างพื้นฐานบริการด้านการท่องเที่ยว (Tourist Service Infrastructure)

4. ธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม

- 1) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources)
- 2) ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Cultural Resources and Business Travel)

การที่ไทยจะมีโอกาสได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้นเพียงใดในอนาคต นอกจากขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาในอาเซียนแล้ว การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของ ประเทศไทยย่อมเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้การกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาความสามารถในการ แข่งขันที่ดีขึ้นได้ โดยจากข้อมูลในตารางอาจจะตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันของ ไทยกับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมอาเซียนได้ ดังนี้ (สันติพจน์ กลับดี, 2559)

1. จุดแข็งของไทย เมื่อเทียบกับสิงคโปร์ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ การแข่งขันด้าน ราคา และโครงสร้างพื้นฐานบริการด้านการท่องเที่ยวตามลำดับ

2. จุดแข็งของไทย เมื่อเทียบกับมาเลเซีย ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานบริการด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ การให้ความสำคัญกับการเดินทางและการท่องเที่ยวของภาครัฐ โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางอากาศ และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมตามลำดับ
3. จุดอ่อนของไทย ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัย (ต่ำที่สุดในกลุ่มอาเซียน) และโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางบกและทางน้ำ (ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของอาเซียน)
4. สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว ยังเป็นรองสิงคโปร์และมาเลเซีย
5. ด้านสุขภาพและอนามัย ยังเป็นรองสิงคโปร์ มาเลเซีย และเวียดนาม ตามลำดับ
6. ทรัพยากรมนุษย์และตลาดแรงงาน เป็นรองเพียงสิงคโปร์เท่านั้น (มีคะแนนเท่ากับมาเลเซีย)
7. ความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ยังเป็นรองสิงคโปร์และมาเลเซีย
8. การให้ความสำคัญกับการเดินทางและการท่องเที่ยว ยังเป็นรองจากสิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และกัมพูชา ตามลำดับ
9. การเปิดรับนานาชาติ ยังเป็นรองสิงคโปร์และมาเลเซีย
10. การแข่งขันด้านราคา ยังเป็นรองอินโดนีเซีย เวียดนามและฟิลิปปินส์ ตามลำดับ
11. ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ยังเป็นรองสิงคโปร์ เมียนมาร์และลาว ตามลำดับ
12. โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางอากาศ เป็นรองเพียงสิงคโปร์เท่านั้น
13. โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางบกและทางน้ำ ยังเป็นรองสิงคโปร์และมาเลเซีย
14. โครงสร้างพื้นฐานบริการด้านการท่องเที่ยว เป็นอันดับหนึ่งของอาเซียน
15. ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นอันดับหนึ่งของอาเซียน
16. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ เป็นรองสิงคโปร์ อินโดนีเซียและมาเลเซีย ตามลำดับ

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศเอเชียที่สำคัญของ นพตล จินดาธรรม และ อนุวัฒน์ ชลไพศาล พบว่าประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทุกดัชนีเมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศในเอเชียที่สำคัญ โดยเฉพาะดัชนีวัดประสิทธิภาพด้านความสามารถในการดึงดูดให้พำนักรที่ประเทศไทยมีค่าดัชนีมีความได้เปรียบสูงที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศเอเชียที่สำคัญ ดัชนี RCA อยู่ในลำดับที่ 3 และดัชนีประสิทธิภาพด้านความสามารถในการสร้างรายได้เฉลี่ยอยู่ในลำดับที่ 4 ซึ่งจากผลการวิจัยในครั้งนี้ทำให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบในด้านอุตสาหกรรม

ท่องเที่ยวเมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศในเอเชียที่สำคัญอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่น เช่น สปา หาดทราย เกาะต่าง ๆ ที่ยังคงความแตกต่างจากประเทศในเอเชียอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้คงสถานะความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคตจะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ด้วย อาทิ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มาตรการและการรักษาความปลอดภัย ระบบคมนาคมขนส่งและสาธารณูปโภคพื้นฐาน ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานด้านสารสนเทศและการสื่อสาร สุขภาพและอนามัย รวมทั้งปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบ เป็นต้น

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือ ด้านความมั่นคงปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นด้านที่มีคะแนนต่ำสุดในประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัยของนักท่องเที่ยวแล้ว ควรให้ความสนใจกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางบกและทางน้ำ ตามลำดับ ในส่วนที่เป็นจุดแข็งอยู่แล้ว ประเทศไทยจะต้องพยายามรักษาการมีทรัพยากรธรรมชาติที่ดีที่สุดในประชาคมอาเซียน การมีโครงสร้างพื้นฐานบริการด้านการท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในประชาคมอาเซียนรวมถึงการพัฒนาศักยภาพในบางด้านที่เป็นจุดเด่นอยู่แล้ว เช่น ด้านทรัพยากรมนุษย์และตลาดแรงงานควบคู่กันไปด้วย นอกจากนี้เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันด้านการเดินทางและท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียนให้สูงขึ้น ประเทศไทยอาจให้ความสำคัญกับการปรับปรุงพัฒนาด้านที่เป็นรองประเทศอื่น ๆ ไม่มากนัก เช่น โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางอากาศให้ทัดเทียมกับสิงคโปร์ รวมถึงสร้างจุดแข็งใหม่ ๆ เช่น พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจให้ดีขึ้น เนื่องจากยังมีอีกหลายประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนยังมีคะแนนในด้านนี้ค่อนข้างต่ำและยังไม่สามารถเข้ามาเป็นคู่แข่งกับไทยในระยะเวลานี้ได้ ๆ นี้ได้

2.5 หลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับแหล่งท่องเที่ยว

1) หลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับแหล่งท่องเที่ยว

หลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับแหล่งท่องเที่ยว (Global Sustainable Tourism Criteria : GSTC) คือ ความพยายามที่จะสร้างความเข้าใจ ร่วมกันเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งถือเป็นแนวทางขั้นพื้นฐานที่หน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืนสามารถถือปฏิบัติได้และเพื่อจะตอบสนองคำนิยามของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยว จะต้องบริหารจัดการอย่างบูรณาการและมองภาพรวมทั้ง 4 มิติคือ 1) การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน 2) เพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น 3) เพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทาง วัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว

และ 4) เพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม โดยหลักเกณฑ์นี้ได้รับการออกแบบให้สามารถประยุกต์ใช้กับแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทและทุกขนาด (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2559)

การพัฒนาหลักเกณฑ์นี้เป็นหนึ่งในการตอบสนองความท้าทายระดับโลกตามเป้าหมายการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ (United Nations' Millennium Development Goals) การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเท่าเทียมทางเพศสภาพ และ ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ถือเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับการพูดถึงในหลักเกณฑ์นี้ หลักเกณฑ์และตัวชี้วัดต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาโดยอ้างอิงจากหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับแล้ว เช่น ตัวชี้วัดระดับแหล่งท่องเที่ยวของ UNWTO (UNWTO destination level indicators) หลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับแหล่งโรงแรมและบริษัทนำเที่ยว (Global Sustainable Tourism Criteria for Hotel and Tour Operator) และแนวทางการรับรองต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการรับรอง ตัวชี้วัด หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศจากบริบททางวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์และการเมืองที่แตกต่างกันทั่วโลกตัวชี้วัดต่าง ๆ ได้รับการพิจารณาในเรื่องความเกี่ยวข้อง ความสามารถในการนำไปใช้ได้จริง และความสามารถในการประยุกต์ใช้กับแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย หลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับแหล่งท่องเที่ยว ดำเนินการโดย Global Sustainable Tourism Council ความคาดหวังในการนำหลักเกณฑ์นี้ไปใช้โดยองค์กรที่รับผิดชอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีดังนี้ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2559)

1. เป็นแนวทางขั้นพื้นฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการมุ่งหน้าสู่ความยั่งยืน
2. ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถมั่นใจในแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. ช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถให้ข้อมูลและสื่อสารต่อสาธารณชนเรื่องแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างชัดเจน
4. ช่วยให้โปรแกรมการรับรองคุณภาพในแต่ละที่มีมาตรฐานในการพัฒนาหลักเกณฑ์
5. ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือ NGOs สามารถมีแนวทางการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน
6. เป็นแนวทางขั้นพื้นฐานสำหรับการอบรมและพัฒนาบุคลากร เช่น มหาวิทยาลัย เป็นต้น

หลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2559)

หมวด A: การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ

A1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แหล่งท่องเที่ยวมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ระยะยาวในการบริหารจัดการด้านความยั่งยืน ซึ่งสาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ตลอดจนมีการพิจารณาประเด็นทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม คุณภาพ สุขอนามัย ความปลอดภัย และความงดงาม โดยแผนยุทธศาสตร์นั้นได้รับการพัฒนาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

A2 มีหน่วยงานรับผิดชอบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวมีหน่วยงาน ฝ่าย กลุ่ม หรือ คณะกรรมการรับผิดชอบการประสานการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งมีการมีส่วนร่วม ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน โดยกลุ่มตัวแทนนี้มีขนาดที่เหมาะสมกับขนาดของแหล่งท่องเที่ยว และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ การกิจ และการดำเนินงานในการบริหารจัดการประเด็นทาง สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มมีงบประมาณที่เหมาะสม

A3 การติดตามประเมินผลแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการติดตามประเมินผล รายงานผลให้สาธารณชนรับทราบ และตอบสนองต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ระบบการติดตามประเมินผลดังกล่าวจะต้องได้รับการทบทวนและประเมินอย่างสม่ำเสมอ

A4 การบริหารจัดการฤดูกาลท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดเตรียมทรัพยากรในการลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลท่องเที่ยว โดยมีการดำเนินการเพื่อสร้างสมดุล ระหว่างความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเพื่อวิเคราะห์โอกาสทางการท่องเที่ยวตลอดปี

A5 การปรับตัวต่อสถานะความเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบประเมินความเสี่ยงและโอกาสที่เกี่ยวข้องกับสถานะความเปลี่ยนแปลงทาง สภาพภูมิอากาศ โดยระบบนี้สนับสนุนกลยุทธ์การ ตอบสนองต่อสถานะความเปลี่ยนแปลงทางสภาพ ภูมิอากาศเพื่อ การพัฒนา การออกแบบ และการ บริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบนี้เป็น ส่วนหนึ่งในความยั่งยืนและความสามารถในการ พึ่งตัวของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการให้ความรู้เกี่ยวกับสถานะความเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศแก่คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว

A6 การประเมินทรัพยากรและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวมีการประเมินทรัพยากรและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และมีการเผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณชนรับทราบ

A7 ข้อกำหนดในการวางแผนแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวมีแนวทาง ข้อบังคับ และ/หรือ นโยบายในการวางแผน ซึ่งเกิดจากการประเมินผลกระทบ ทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม และบูรณาการกับแนวทางการใช้พื้นที่ การออกแบบ การสร้าง และการรื้อถอนให้มีความยั่งยืน ทั้งนี้แนวทาง ข้อบังคับ และ/หรือนโยบายต้องได้รับการออกแบบเพื่อปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม และจะต้องพัฒนาขึ้นโดยกระบวนการ การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และมีการประชาสัมพันธ์ให้ สาธารณชนทราบ และมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง

A8 การทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึง

แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยว เชิงธรรมชาติวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ทุกคนมีสิทธิ์เข้าถึงไม่ว่าจะเป็นผู้พิการหรือผู้ที่ต้องได้รับความช่วยเหลือพิเศษ หากแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวใด ๆ ไม่สามารถเข้าถึงได้สามารถใช้การออกแบบที่คำนึงถึงลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว และความสมเหตุสมผลในการเข้าถึงได้

A9 การได้มาซึ่งที่ดินแหล่งท่องเที่ยว

กฎหมายและกฎข้อบังคับอันสืบเนื่องมาจากการ ได้มาซึ่งที่ดินแหล่งท่องเที่ยว จะต้องมีการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด และสอดคล้องกับสิทธิของชุมชน และคนพื้นเมือง มีกระบวนการการรับฟัง ความคิดเห็นของสาธารณชน และการย้ายถิ่นจะต้องทำภายใต้การยินยอมและการจ่ายค่าชดเชยอย่างเป็นธรรมและสมเหตุสมผล

A10 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบติดตามประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้เพื่อที่จะดำเนินการปรับปรุงให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

A11 มาตรฐานความยั่งยืน

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการส่งเสริมมาตรฐานเพื่อความยั่งยืนที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์GSTC สำหรับผู้ประกอบการ แหล่งท่องเที่ยวมีฐานข้อมูล ผู้ประกอบการที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ความยั่งยืนต่าง ๆ เผยแพร่ให้สาธารณชนรับรู้

A12 ความปลอดภัยและสวัสดิภาพ

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบติดตาม ป้องกันและตอบสนองต่อภัยทางด้านอาชญากรรม ความปลอดภัย และสุขอนามัย ซึ่งมีการรายงานให้สาธารณชนรับรู้

A13 การจัดการสภาวะวิกฤติและเหตุฉุกเฉิน

แหล่งท่องเที่ยวมีแผนการรับมือกับสภาวะวิกฤติและสภาวะฉุกเฉินอย่างที่เหมาะสม โดยหลักแล้ว คือ การสื่อสารให้ข้อมูลแก่ประชาชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการเกี่ยวกับ การท่องเที่ยว ซึ่งแผนการดังกล่าวจะต้องมีขั้นตอนชัดเจน มีการกำหนดเครื่องมือและการฝึกซ้อมสำหรับ เจ้าหน้าที่นักท่องเที่ยว และประชาชนท้องถิ่น อีกทั้งแผนยังมีความเป็นปัจจุบันด้วย

A14 การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์

การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องเที่ยงตรง ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลในเรื่องของผลิตภัณฑ์ การบริการและ ความยั่งยืนในการท่องเที่ยว ข้อความประชาสัมพันธ์นั้นจะต้องสื่อออกไปด้วยความจริงแท้และความเคารพต่อชุมชนท้องถิ่นและ นักท่องเที่ยว

หมวด B: การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น

B1 การติดตามประเมินผลทางเศรษฐกิจ

ผลประโยชน์ใน เชิงเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมที่เกิดใน แหล่งท่องเที่ยวนั้นได้รับการติดตาม ประเมินผล และมีการรายงานให้สาธารณชนรับรู้อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง โดยมีการวัดผลและรายงานข้อมูลการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว รายได้ต่อห้องพัก การจ้างงาน และการลงทุนเป็นประจำ

B2 โอกาสการจ้างงานในท้องถิ่น

ผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงาน การฝึกอบรม ความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ และรายได้ที่เป็นธรรมอย่างเท่าเทียมสำหรับทุกคน

B3 การมีส่วนร่วมของสาธารณชน

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในการวางแผนและตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

B4 รับฟังความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่น

แรงบันดาลใจ ข้อห่วงใย และความพึงพอใจของคน ท้องถิ่นในเรื่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ได้รับการประเมิน บันทึก และรายงานต่อ สาธารณะอย่างสม่ำเสมอ

B5 การเข้าถึงทรัพยากรของคนในท้องถิ่น

แหล่งท่องเที่ยวมีการประเมิน ปกป้อง และหากจำเป็น ก็ต้องมีการดำเนินการฟื้นฟู การเข้าถึงทรัพยากรทั้งในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมของ คนในท้องถิ่น

B6 ความตระหนักรู้และการศึกษาด้านการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมเพิ่มพูนความเข้าใจใน โอกาสและ ความท้าทายของการท่องเที่ยว รวมทั้งความสำคัญของความยั่งยืนให้กับชุมชนที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ

B7 การป้องกันการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

แหล่งท่องเที่ยวมีกฎหมายและข้อปฏิบัติที่ชัดเจนในการป้องกัน การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจผิดกฎหมาย การค้าประเวณีหรือการกระทำผิดต่อบุคคลใด ๆ โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน ผู้หญิง และชนกลุ่มน้อยทั้งนี้กฎหมายและข้อปฏิบัติได้รับการสื่อสารให้สาธารณชนได้รับรู้

B8 สนับสนุนชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนและช่วยให้ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และ สาธารณชน สามารถร่วมสนับสนุนโครงการของชุมชนและโครงการด้าน ความยั่งยืนต่าง ๆ

B9 สนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นและการค้าที่เป็นธรรม

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนผู้ประกอบการ ท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดกลาง และส่งเสริมผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืนของท้องถิ่น และหลักการการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) ซึ่งมีรากฐานบนทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งอาจรวมถึงอาหารและเครื่องดื่ม หัตถกรรมศิลปะการแสดง ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ฯลฯ

หมวด C: การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและ นักท่องเที่ยว

C1 การป้องกันสถานที่ท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวมีนโยบายและระบบที่จะประเมิน ฟื้นฟูและอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยว ทั้งเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงมรดกสิ่งปลูกสร้าง (เชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดี) และ ทัศนียภาพของชนบทและเมือง

C2 การจัดการนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมีระบบ

การจัดการนักท่องเที่ยว สำหรับแหล่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงมาตรการ ในการอนุรักษ์ปกป้อง และเชิดชูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

C3 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวมีการเผยแพร่และจัดเตรียม แนวทางที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวมี พฤติกรรมการ ท่องเที่ยวที่เหมาะสมในพื้นที่ประบางต่าง ๆ แนวทางดังกล่าวได้รับการออกแบบให้

ช่วยลด ผลกระทบในแง่ลบต่อแหล่งท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด และสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงบวก

C4 การปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวมีกฎหมายควบคุมการซื้อขาย แลกเปลี่ยน จัดแสดง หรือให้ของกำนัลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

C5 การสื่อความหมายสถานที่ท่องเที่ยว

มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวทั้ง เชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม ข้อมูลมีความเหมาะสมในเชิงวัฒนธรรม ได้รับการพัฒนาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและได้รับการถ่ายทอดในภาษาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สามารถเข้าใจได้

C6 ทรัพย์สินทางปัญญา

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่ก่อให้เกิดการป้องกันและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลและท้องถิ่น

หมวด D: การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม

D1 ความเสี่ยงทางด้านสิ่งแวดล้อม

แหล่งท่องเที่ยวได้ระบุความเสี่ยงทางด้านสิ่งแวดล้อมและมีระบบในการจัดการความเสี่ยง

D2 การปกป้องสิ่งแวดล้อมที่มีความเปราะบาง

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการติดตามประเมินผลกระทบ ทางสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยว ปกป้อง แหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต สายพันธุ์และระบบนิเวศ และป้องกัน การรุกรานของสายพันธุ์ต่างถิ่น

D3 การปกป้องพืชพันธุ์และสัตว์ป่า

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สอดคล้องกับกฎหมาย และมาตรฐานทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและ ระดับนานาชาติในการล่า จับ จัดแสดง และซื้อขาย พืชพันธุ์และสัตว์ป่า

D4 การปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมี การวัดผล ติดตาม ลดผลกระทบ และรายงานให้สาธารณชนรับรู้ในการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการดำเนินการด้านต่าง ๆ (รวมถึงการปลดปล่อยจากผู้ให้บริการต่าง ๆ)

D5 การอนุรักษ์พลังงาน

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมี การวัดผล ติดตาม ลดผลกระทบ และรายงานให้สาธารณชนรับรู้ในการบริโภค พลังงาน และการลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิล

D6 การจัดการน้ำ

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมี การวัดผล ติดตาม ลดผลกระทบ และรายงานให้สาธารณชนรับรู้ในการบริโภคน้ำ

D7 การป้องกันการขาดแคลนน้ำ

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบในการติดตามประเมิน ทรัพยากรแหล่งน้ำเพื่อให้มั่นใจว่า การบริโภคน้ำ ของผู้ประกอบการต่าง ๆ เป็นไปตามข้อกำหนดการใช้น้ำของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว

D6 การจัดการน้ำ

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมี การวัดผล ติดตาม ลดผลกระทบ และรายงานให้สาธารณชนรับรู้ในการบริโภคน้ำ

D7 การป้องกันการขาดแคลนน้ำ แหล่งท่องเที่ยวมีระบบในการติดตามประเมิน ทรัพยากรแหล่งน้ำเพื่อให้มั่นใจว่า การบริโภคน้ำ ของผู้ประกอบการต่าง ๆ เป็นไปตามข้อกำหนดการใช้น้ำของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว

D8 คุณภาพน้ำ

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบในการตรวจสอบคุณภาพของน้ำที่ใช้บริโภคและน้ำที่ใช้ในกิจกรรม นันทนาการต่าง ๆ โดยมาตรฐานคุณภาพน้ำ ผลการติดตามประเมินผลสามารถเข้าถึงได้โดยสาธารณชน และแหล่งท่องเที่ยวมีระบบ การรับมือกับประเด็นเรื่องคุณภาพน้ำที่ทันทั่วทั้งภายในเวลาที่เหมาะสม

D9 การบำบัดน้ำเสีย

แหล่งท่องเที่ยวมีแนวทางที่ชัดเจนและใช้ได้จริง สำหรับ การกำหนดพื้นที่ การบำรุงรักษา และการทดสอบ การปลดปล่อยน้ำเสียจากบ่อเกรอะ และระบบบำบัดน้ำเสียมีการควบคุมให้มีการบำบัดน้ำ เสีย และนำกลับไปใช้ใหม่หรือปลดปล่อยอย่างปลอดภัย โดยมีผลกระทบเชิงลบต่อประชากร ท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

D10 การลดปริมาณขยะ

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการลดนำกลับมาใช้ใหม่ และรีไซเคิล ขยะ ขยะที่ไม่ได้รับการนำกลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิลก็ต้องได้รับการกำจัดอย่างปลอดภัยและยั่งยืน

D11 มลภาวะทางแสงและเสียง

แหล่งท่องเที่ยวมีแนวทางและข้อบังคับในการลดมลภาวะทางเสียงและแสง แหล่งท่องเที่ยวส่งเสริมให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามแนวทางและข้อบังคับนั้น

D12 ระบบขนส่งที่ส่งผลกระทบต่อ

แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการเพิ่มการใช้ระบบขนส่งที่ส่งผลกระทบต่อ รวมถึงระบบขนส่งสาธารณะและระบบขนส่งที่ไม่ต้องใช้พลังงาน เช่น การเดิน หรือปั่นจักรยาน

2) เกณฑ์สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก

กองส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว (2552) ได้กล่าวถึงที่มาของการกำหนดเกณฑ์สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกหน่วยงานเครือข่ายของเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (Global Sustainable Tourism Council's Partnership หรือ GSTC's Partnership) ซึ่งนับเป็นการแสดงท่าทีของประเทศไทยในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรมในประชาคมโลก

เกณฑ์สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลกของ GSTC (GSTC Criteria) มี 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยว (Global Sustainable Tourism Council Criteria for Destinations or Destination Criteria: GSTC-D) และเกณฑ์สำหรับโรงแรมและองค์กรที่จัดบริการท่องเที่ยว (Global Sustainable Tourism Criteria for Hotels and Tour Operators or Hotel & Tour Operator Criteria: GSTC-H&TO) ซึ่งในนี้กล่าวถึงรายละเอียดเฉพาะเกณฑ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยว (Destination Criteria: GSTC-D) โดยเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับแหล่งท่องเที่ยวของ GSTC ประกอบด้วย 4 หมวดหลัก และมีตัวชี้วัดจำนวน 42 ตัวชี้วัด ได้แก่ (กองส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว, 2552)

หมวดที่ 1 การสร้างการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 14 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 2 การทำให้ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ในเชิงสังคมและเศรษฐกิจ ให้ได้มากที่สุด และเกิดผลกระทบแง่ลบน้อยที่สุด ประกอบด้วย 9 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 3 การสร้างประโยชน์มากที่สุดให้ชุมชน นักท่องเที่ยว และมรดกทางวัฒนธรรมโดยสร้างผลกระทบน้อยที่สุด ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 4 การทำให้สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวได้รับประโยชน์มากที่สุด และเกิดผลกระทบในแง่ลบน้อยที่สุด ประกอบด้วย 12 ตัวชี้วัด

สำหรับรายละเอียดของเกณฑ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยว (Destination Criteria: GSTC-D) ของ GSTC มีรายละเอียดอธิบายได้ดังนี้

หมวดที่ 1 การสร้างการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 14 ตัวชี้วัด คือ ตัวชี้วัดที่ 1.1 – 1.14 ดังต่อไปนี้

1.1 ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวระยะยาวและนำไปใช้ให้ถูกต้องตามขนาดของพื้นที่ เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจ

สังคม สิ่งแวดล้อม มรดกวัฒนธรรม คุณภาพสุขอนามัย และความปลอดภัย อีกทั้งแผนยุทธศาสตร์ ต้องได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากเวทีสาธารณะ

1.2 องค์การที่จัดการการท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดองค์กร ฝ่ายกลุ่ม หรือคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพเพื่อรับผิดชอบในการเชื่อมโยงภาคีและเครื่องมือต่างๆ สำหรับการสร้างการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยกลุ่มที่ว่าจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการประเด็นในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1.3 การตรวจสอบ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการตรวจสอบ การรายงาน ต่อสาธารณะ และตอบสนองต่อประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1.4 การจัดการการท่องเที่ยวตามฤดูกาล คือ แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดทำรายการสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งในเชิงวัฒนธรรม สังคม สิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอและเหมาะสมกับฤดูกาล

1.5 มีการปรับตัวได้ต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีระบบเครื่องมือที่จะบ่งชี้ถึงอุปสรรคและโอกาสที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ระบบเครื่องมือดังกล่าวนี้จะสนับสนุนความสามารถในการปรับตัวได้ต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเพื่อที่จะสามารถพัฒนา จัดตั้ง ออกแบบ และจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวให้ถูกต้อง อีกทั้งระบบนี้จะต้องมีส่วนที่จะ ก่อให้เกิดความยั่งยืนและการฟื้นฟูของแหล่งท่องเที่ยวได้

1.6 การจัดทำรายการสถานที่ที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องอัปเดตรายการของสถานที่ท่องเที่ยวหลักที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นในเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดีศาสนา จิตวิญญาณ และวัฒนธรรม

1.7 ข้อบังคับในการวางแผน คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีแนวทาง ข้อบังคับ และนโยบายในการวางแผน เพื่อใช้ในการใช้พื้นที่ การออกแบบ การสร้าง และการรื้อถอนให้มีความยั่งยืน รวมถึงข้อบังคับในการปกป้องรักษาธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้สาธารณะทราบและมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง

1.8 การทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึง คือ แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ทุกคนจะต้องมีสิทธิ์เข้าถึง ไม่ว่าจะเป็นผู้พิการหรือผู้ที่ต้องได้รับความช่วยเหลือพิเศษ หากแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวใด ๆ ไม่สามารถเข้าถึงได้ จะต้องได้รับการออกแบบและแก้ไขใหม่ ทั้งนี้โดยต้องคำนึงถึงสถานะของแหล่ง ท่องเที่ยว และความสมเหตุสมผล

1.9 การได้มาซึ่งที่ดินแหล่งท่องเที่ยว คือ จะต้องมีการใช้กฎหมายและข้อบังคับในการได้มาซึ่ง การครอบครองที่ดินที่คำนึงถึงสิทธิของชุมชนและคนพื้นเมือง การย้ายถิ่นจะต้องทำภายใต้การยินยอมและการจ่ายค่าชดเชยอย่างเต็มที่

1.10 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบที่จะสามารถตรวจสอบและรายงานต่อสาธารณะเพื่อที่จะปรับปรุงให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

1.11 มาตรฐานความยั่งยืน คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบที่ส่งเสริมมาตรฐานด้านความยั่งยืนที่สอดคล้องกับเกณฑ์ของ GSTC สำหรับผู้ประกอบการการท่องเที่ยว

1.12 ความปลอดภัยและสวัสดิภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบที่จะป้องกันและตอบสนองต่ออาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ความปลอดภัย และสุขอนามัย

1.13 การเตรียมพร้อมและการรับมือกับสภาวะวิกฤติและสภาวะฉุกเฉิน คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีแผนรับมือกับสภาวะวิกฤติและสภาวะฉุกเฉินอย่างเหมาะสม โดยหลักแล้วคือการสื่อสารให้ข้อมูลแก่ประชาชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งแผนการดังกล่าวจะต้องมีขั้นตอนชัดเจน มีการกำหนดเครื่องมือและการฝึกซ้อมด้วย

1.14 การส่งเสริม คือ การส่งเสริมและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องเที่ยงตรง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของผลิตภัณฑ์ การบริการ และความยั่งยืนในการท่องเที่ยว ข้อความที่สื่อออกไปจะต้องเป็น ความจริงและตรงไปตรงมา

หมวดที่ 2 การทำให้ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้รับประโยชน์สูงสุดในเชิงสังคมและเศรษฐกิจโดยให้เกิดผลกระทบในเชิงลบน้อยที่สุด ประกอบด้วย 9 ตัวชี้วัด คือ ตัวชี้วัดที่ 2.1 – 2.9 ดังต่อไปนี้

2.1 การประเมินด้านเศรษฐกิจ คือ ผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมที่เกิดในแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องได้รับการประเมินตรวจสอบและผลลัพธ์จะต้องรายงานต่อสาธารณะ

2.2 การจ้างงานในท้องถิ่น คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีการจ้างงานและการฝึกงานให้กับคนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียม ซึ่งโอกาสเหล่านี้ต้องเปิดกว้างแก่ผู้หญิง เยาวชน คนกลุ่มน้อย และผู้ด้อยโอกาส

2.3 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบที่เป็นช่องทางให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน และตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.4 ฟังความคิดเห็นของคนท้องถิ่น คือ แรงบันดาลใจ ข้อห่วงใย และความพึงพอใจของคนท้องถิ่นในเรื่องของการท่องเที่ยวนั้นต้องได้รับความสนใจ ประเมิน บันทึก และรายงานต่อสาธารณะ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักจะต้องได้รับการดูแลเมื่อมีความต้องการ

2.5 การเข้าถึงของท้องถิ่น คือ ผู้คนท้องถิ่นต้องสามารถเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้ ไม่ว่าจะเป็นสถานที่เชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา จิตวิญญาณ และวัฒนธรรม

2.6 ความตระหนักรู้ด้านการท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีแผนงานในการสร้างความเข้าใจ ด้านโอกาส และความท้าทายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและความสำคัญของความยั่งยืนให้แก่ผู้คนท้องถิ่น

2.7 ป้องกันการฉวยโอกาสที่ไม่ถูกต้อง คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบและมาตรการในทางปฏิบัติที่ป้องกันธุรกิจ ผิดกฎหมาย การค้าประเวณี หรือการกระทำผิดต่อเด็ก เยาวชน ผู้หญิง และชนกลุ่มน้อย

2.8 สนับสนุนชุมชน คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบที่ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวมีการสนับสนุน ชุมชนและริเริ่มการพัฒนา

2.9 สนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นและการค้าที่เป็นธรรม คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบที่สนับสนุน ผู้ประกอบการ และส่งเสริมหลักการการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade)

หมวดที่ 3 การสร้างประโยชน์มากที่สุดให้ชุมชน นักท่องเที่ยว และมรดกทางวัฒนธรรม โดยสร้างผลกระทบน้อยที่สุด ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด คือ ตัวชี้วัดที่ 3.1 – 3.7 ดังต่อไปนี้

3.1 การป้องกันสถานที่ท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีนโยบายและระบบที่จะรักษาสถานที่ท่องเที่ยวทั้งเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา จิตวิญญาณ และวัฒนธรรม รวมถึงภูมิทัศน์ของภูมิประเทศวัฒนธรรม และพื้นที่ป่า

3.2 การจัดการนักท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการจัดการนักท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการในการอนุรักษ์และปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

3.3 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีแนวทางที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างผลกระทบในแง่ลบต่อแหล่งท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด

3.4 การปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม คือ ต้องไม่มีการซื้อขายหรือจัดแสดงวัตถุทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างผิดกฎหมาย

3.5 มีการแปลภาษาและสื่อสารที่ถูกต้อง คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีการแปลและสื่อสารข้อมูล การท่องเที่ยวทั้งเชิง ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา จิตวิญญาณ และวัฒนธรรมที่ถูกต้อง

3.6 เคารพทรัพย์สินทางปัญญา คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบที่ก่อให้เกิดการเคารพในเรื่องของทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลและท้องถิ่นทั้งในรูปธรรมและนามธรรม

3.7 สร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบที่เอื้อให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกและความสนใจในการร่วมพัฒนาชุมชน รักษาสมดุลทางวัฒนธรรม และความหลากหลายทางชีวภาพ

หมวดที่ 4 การทำให้สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวได้รับประโยชน์มากที่สุด และเกิดผลกระทบแง่ลบน้อยที่สุด ประกอบด้วย 11 ตัวชี้วัด คือ ตัวชี้วัดที่ 4.1 – 4.12 ดังต่อไปนี้

4.1 ความเสี่ยงในเรื่องสิ่งแวดล้อม คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องทราบถึงความเสี่ยงให้เรื่องสิ่งแวดล้อมและมีระบบในการจัดการ

4.2 ปกป้องสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสภาวะล่อแหลม คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบในการตรวจสอบดูแลผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสภาวะล่อแหลม และปกป้องแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตที่ใกล้สูญพันธุ์

4.3 การปกป้องพืชพันธุ์และสัตว์ป่า คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบที่เป็นไปตามมาตรฐานทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติในการห้ามการเลี้ยง จับ จัดแสดง และซื้อขายพืชพันธุ์และสัตว์ป่า

4.4 การปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องส่งเสริมผู้ประกอบการและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีมาตรการการตรวจสอบ การรายงาน ตลอดจนมาตรการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก

4.5 การอนุรักษ์พลังงาน คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานมาตรการ การบริโภคพลังงานอย่างคุ้มค่า และการลดการใช้เชื้อเพลิง แหล่งท่องเที่ยวจะต้องส่งเสริมให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการอนุรักษ์พลังงานและมีการใช้เทคโนโลยีที่นำพลังงานกลับมาใช้ใหม่

4.6 การจัดการน้ำ คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบในการอนุรักษ์และจัดการการใช้น้ำแหล่งท่องเที่ยวจะต้องส่งเสริมให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการอนุรักษ์และจัดการน้ำ

4.7 การป้องกันการขาดแคลนน้ำ คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบในการตรวจสอบทรัพยากร (ปริมาณ) น้ำที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องป้องกันไม่ให้มีผลกระทบต่อปริมาณน้ำที่ใช้โดยชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว

4.8 คุณภาพของน้ำ คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบในการตรวจสอบคุณภาพของน้ำที่ใช้บริโภคและน้ำที่ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ และมีการแจ้งผลการตรวจสอบสู่สาธารณะ

4.9 การจัดการน้ำเสีย คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบในการตรวจสอบคุณภาพของน้ำที่ใช้บริโภคและน้ำที่ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ และมีการแจ้งผลการตรวจสอบสู่สาธารณะ

4.10 การลดขยะมูลฝอย คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบที่นำไปสู่การลดปริมาณขยะมูลฝอย การใช้ซ้ำ การนำหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้มี ยุทธศาสตร์การลดปริมาณขยะมูลฝอย

4.11 การลดผลกระทบจากมลภาวะทางเสียงและแสง คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบในการจัดการเรื่องผลกระทบจากมลภาวะทางเสียงและแสง

4.12 การลดผลกระทบจากการคมนาคม แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบในการเพิ่มการใช้การขนส่งคมนาคมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ

2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism: CBT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป ซึ่งผู้ที่จะนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลัง ความหมาย ความคิด หลักการ และองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.6.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การนำเสนอการท่องเที่ยวอันเป็นทางเลือกใหม่นี้มีชื่อเรียกอย่างหลากหลายเช่น Green Tourism, Bio Tourism, Sustainable Tourism, Conservation Tourism, Responsible Tourism และการจัดการท่องเที่ยวที่นิยมและแพร่หลายที่สุดในเวลานี้และมีนัยยะเชิงความหมายที่เข้าใจกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และบางครั้งอาจเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community-based Ecotourism)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2545: 39, อ้างถึงในสินธุ์ สโรบล, 2546: 60) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการ การท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน

โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (2540, อ้างถึงใน พจนา สวนศรี, 2546: 14) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาท เป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน นอกจากนี้ โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานุกรม (2546: 14) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า ในปัจจุบันคำว่า “Ecotourism” ได้รับความนิยมมากในระดับสากล ในขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนก็ได้รับการยอมรับมากขึ้นด้วยเช่นกัน ในปี 2545 องค์การสหประชาชาติประกาศให้เป็นปีสากลว่าด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (International Year of Ecotourism : IYE) จึงเกิดคำว่า Community Based Ecotourism : CBET

สินธุ์ สโรบล (2546: 60) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นคนกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว หมายถึง จัดการโดยชุมชน ตอบสนองความต้องการ ของชุมชน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนในเรื่องสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ไม่ใช่เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเท่านั้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า “การท่องเที่ยวชุมชน” หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ที่เน้นถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ดำเนินการโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว รวมถึงมีลักษณะเหมือนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นในเรื่องของสิ่งแวดล้อม

2.6.2 หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การกำหนดหลักการนี้เป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ (พจนานุกรม, 2546: 12-13)

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไปกระตุ้นให้เห็นความสำคัญและการเป็นนักท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มากขึ้น เพื่อสร้างการรับรู้

และความเข้าใจต่อบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิม

2.6.3 ความเป็นมาของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) เริ่มก่อตัวขึ้นเติบโตคู่ขนานไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการทำงานในระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST) ซึ่งในช่วงดังกล่าว ชื่อที่เรียกการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่มีหลากหลายชื่อ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสีเขียว

หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 รัฐบาลไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี 2541-2542 เป็นปี ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ในปี 2544 มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) หลังปี 2545 การท่องเที่ยวลงไปในชนบทหลากหลายรูปแบบในปี 2547 มีการให้มาตรฐานโฮมสเตย์ หรือเรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า “ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” ณ ปัจจุบัน หากให้ชุมชนนิยามตนเองว่าเรียกชื่อการค้าดำเนินการท่องเที่ยวของตนว่า ชื่ออะไร พบว่ามีชื่อเรียก 4 ชื่อด้วยกันในกลุ่มชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

2.6.4 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักของ CBT มีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้ ประเด็นสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของ CBT ได้แก่ (พจนา สวนศรี, 2546 : 15)

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกันมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. ด้านการจัดการ มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้

เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

4. ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม การท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมและสังคม เป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชน ในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรที่จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นมวบรวม การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ เน้นที่ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน แต่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยึดธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง ชุมชนเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่ง โดยมีองค์ประกอบได้แก่ 1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2. ด้านองค์กรชุมชน 3. ด้านการจัดการ และ 4. ด้านการเรียนรู้

2.6.5 ประสพการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการประมวลองค์ความรู้จากโครงการวิจัยที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้การสนับสนุนสามารถสรุปประสพการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ 5 ประการ ดังนี้ (สินธุ์สโรบล, 2546: 231-235)

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชน เน้นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เป็นหลักมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมทั้งมีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต โดยเน้นให้การท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของกระบวนการและกิจกรรม เน้นให้มีการสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยให้มีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสพการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และหมายรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนโดยมีจุดหมายปลายทางในการนำกลับมาบำรุงดูแลรักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย

5. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการพัฒนาองค์กร เป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์พันธุกรรมชาติแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2.6.6 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ ดำเนินการไปภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นการผสมผสานการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้ง 3 มิติอย่างเป็นองค์รวมโครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาโครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545: 40-41; สิริธ สโรบล, 2546: 237-239)

1. มิติด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งกระตุ้นชาวบ้านในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ระบุปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดการพัฒนาและดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยพยายามหลีกเลี่ยงให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

2. มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว โดยนำฐานทรัพยากรซึ่งเป็นสินทรัพย์รวมหรือสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาคและยุติธรรมและที่สำคัญชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นพ้องต้องกันที่จะนำฐานทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ทั้งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้การดำเนินการที่เหมาะสม และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ควรมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและยุติธรรม ผลกำไรที่ได้กระจายสู่ชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการท่องเที่ยวและควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน โดยไม่ขัดแย้งกับการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี อันดีงามและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วม

3. มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม มุ่งใช้กิจกรรมต่าง ๆ รองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพื่อความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจมีการจัดการในรูปของ 1) การก่อตั้งจุด

ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยว 2) การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 3) การรวบรวมภูมิปัญญา ด้าน
วรรณกรรมมุขปาฐะ และ 4) การจัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านภูมิปัญญา

2.6.7 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในกรอบของแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปัจจุบันมีการพัฒนาแตกแขนง
ออกไปในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิง
เกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ การจัดการท่องเที่ยวแต่ละ
ประเภทล้วนมีรูปแบบการจัดการที่อิงอยู่บนฐานทรัพยากรของชุมชน และสภาพเป็นจริงของชุมชน
คือ การพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งตนเอง ชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยฐานทรัพยากรที่มีอยู่ โดยยึดความ
ต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, โครงการประสานงานวิจัยและ
พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน, 2545: 40-41; สันธู สโรบล, 2546: 239-240)

ทั้งนี้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรคำนึงถึงความสามารถในการรองรับ ของ
ธรรมชาติให้มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน และมีการเตรียมความพร้อมของ
ชุมชน ด้วยการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรม
ประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่สำคัญในการจัดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชนชาวบ้านควรเข้าถึงทรัพยากรและมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของ
ท้องถิ่นโดยตรง รวมทั้งร่วมมือกับนักวิชาการฐานทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นมรดกของคนรุ่นลูกหลานและรุ่น
ต่อ ๆ ไป อาทิ การรักษาป่าต้นน้ำไว้ให้เป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธารที่สำคัญของชุมชน และเป็นฐาน
สนับสนุนการเกษตรกรรมซึ่งเป็นรายได้หลักของชุมชน

2.6.8 ชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ในการพัฒนาศักยภาพชุมชนนั้นมีภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน
ภาครัฐที่มีบทบาทหลากหลาย ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงหรือภาควิชาการ
ทั้งสถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชนหรือ NGOs ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมายการมีผู้มี
ส่วนได้ส่วนเสียมากมายหลากหลายเช่นนี้ทำให้ทิศทางในการพัฒนามีความหลากหลายแตกต่างไป
ตามภารกิจหรือแนวทางของแต่ละหน่วยงาน ดังนั้น ภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคประชาชนจึง
จำเป็นต้องต้องหันหน้าเข้ามา ‘ร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์’
ทำให้เกิดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่จะเกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นสูงสุดเพื่อให้
ทุกฝ่ายได้ร่วมกันขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ เพราะเมื่อทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น เมื่อเกิด
ผลประโยชน์หรือผลเสีย ทุกฝ่ายจะได้ร่วมกันรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ในระยะยาวร่วมกัน
การร่วมคิดร่วมวางแผนเพื่อให้เกิดทิศทางการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเก็บ
เกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้จึงก่อให้เกิด ‘แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่าง
ยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 (CBT Thailand)’ จัดทำขึ้นโดยคณะอนุกรรมการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภายใต้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ(ท.ท.ช.) ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2560 โดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นประธานและองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. เป็นฝ่ายเลขานุการเพื่อประสานการทำงานกับภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนดังกล่าวจึงถือเป็นแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวฉบับแรกของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาในระดับชุมชนเป็นหลักเพื่อให้เกิดการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทย (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2561) พัฒนาสู่สากลอย่างมีเอกภาพบนฐานการรักษา และจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืนสู่ชุมชนแห่งความสุข” นั่นเอง

1) ศักยภาพของชุมชน

อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอำ (2539, 257) กล่าวถึง ศักยภาพและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มคนตั้งแต่เรื่องของจิตสำนึก ความรู้ทักษะไปจนถึงการจัดการการรวมกลุ่ม ที่ทำให้เกิดพลังต่อการในการแก้ปัญหาทางานาชนิด และการที่กลุ่มจะเข้มแข็งหรือไม่ต้องพิจารณาถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชนด้วยการจะเกิดศักยภาพหรือความเข้มแข็งของชุมชนนั้นมีปัจจัยที่จะเป็นตัวนำไปสู่การมีศักยภาพหรือความเข้มแข็งของชุมชนได้ดังนี้

แมททริว (Mathews, 1996: 1-25) ได้พิจารณาเงื่อนไขและปัจจัยของชุมชนที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งดังนี้

1. โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อความเป็นชุมชน

- 1.1 การรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กร มีมากน้อยเพียงใด
- 1.2 ขนาดของกลุ่มที่พบปะ
- 1.3 จำนวนสถานที่และโอกาสในการพบปะสังสรรค์เพื่อการแก้ปัญหาของชุมชน
- 1.4 ประเด็นพูดคุย/แก้ปัญหาของชุมชน
- 1.5 ระดับความสัมพันธ์ใกล้ชิดของคนในชุมชน
- 1.6 เครื่องมือสื่อสาร

2. กระบวนการเฉพาะบางอย่าง ได้แก่ 1) กระบวนการตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยรวมของชุมชนเป็นอย่างไร การมีส่วนร่วมของคนมากน้อยเพียงไร บทบาทของผู้นำในการตัดสินใจเป็นอย่างไร 2) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรือการหาข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

3. ผู้นำ พิจารณาจาก 1) จำนวนผู้นำ การกระจายตัวในตำบล/พื้นที่ 2) บทบาทของผู้นำสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นริเริ่ม การสร้างกระบวนการ/กิจกรรมให้สมาชิกมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอกชุมชน 3) คุณสมบัติเช่น การติดตามสถานการณ์ปัญหาการเปิดกว้างให้การเรียนรู้ไม่แบ่งฝ่าย มองการณ์ไกล

4. กระบวนทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) เป็นการประเมินว่าชุมชนมีระบบความคิดด้านต่าง ๆ เหล่านี้มากน้อยเพียงไร 2) การให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมพอ ๆ กับผลงาน 3) การดึงคนให้มาร่วมกระบวนการคิดและตัดสินใจให้มากที่สุด 4) การเน้นศักยภาพของสมาชิกที่มารวมตัวกันว่าเป็นต้นทุนของชุมชน มากกว่ามองว่าเป็นปัญหาของชุมชน 5) ความคิดเกี่ยวกับ“อำนาจ” หรือ “พลัง” ในการเปลี่ยนแปลง เน้นพลังของกลุ่มในการแก้ปัญหาของตนเองมากกว่าฝากความหวังไว้ที่ผู้มี“อำนาจ” หรือไม่ 6) ความคิดเกี่ยวกับการรับผิดชอบแก้ปัญหาของชุมชนตนเอง

5. ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ 1) การพึ่งพาหน่วยงานของรัฐที่มีมากน้อยเพียงไร 2) ความร่วมมือสนับสนุน ความใกล้ชิดกันของโรงเรียน วัด และสถานบริการในชุมชน

6. ความรู้สึกร่วมเป็นกลุ่มชุมชนเดียวกันและมองหาทางออกของความร่วมมือในชุมชนเป็นการประเมินว่าในชุมชนมีความรู้สึกผูกพันเป็นชุมชนหรือไม่ โดยดูจาก 1) ประวัติศาสตร์/คำบอกเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับการช่วยเหลือกันและกันในการแก้ปัญหาชุมชน 2) การทำกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่ายร่วมกัน 3) ความพยายามในการดึงเอาคนที่ยังไม่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนให้เข้าร่วมด้วย

2) การประเมินศักยภาพของชุมชน

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2537 : 134-136) กล่าวว่า ขอบเขตการวินิจฉัยศักยภาพของชุมชนในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชนวิเคราะห์จากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ความกระตือรือร้นหรือวิญญาน ตลอดจนการรับรู้และจิตสำนึกในการพัฒนาของประชาชน เป็นการวินิจฉัยความพร้อมของประชาชน หมายถึง ความมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ความกระตือรือร้นมีความสำคัญอย่างมากแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน ทั้งนี้รวมถึงการรับรู้และการมีจิตสำนึกในงานพัฒนาของประชาชนด้วย

2. โครงสร้างและบทบาทขององค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน รวมทั้งโครงสร้างอำนาจชุมชน เป็นเรื่องที่พิจารณาถึงสภาพการปกครองของผู้นำชุมชนว่ามีบทบาทอย่างไรในการดำเนินงานพัฒนาเช่น คุณภาพและลักษณะของผู้นำชุมชน และองค์กรของชุมชนมีความพร้อมที่จะพัฒนาและเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนา

3. การวางแผนและการบริหารจัดการงานพัฒนา พิจารณาถึงความสามารถที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชนมากนักน้อยเพียงใด

4. การพัฒนาคน การพิจารณาความพร้อมของทรัพยากรบุคคลในชุมชน ว่าสามารถทำให้ชุมชนมีการพัฒนามากน้อยเพียงใด เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และประชาชนทั่วไปในชุมชน มีการพัฒนาชุมชนของตนเองมากน้อยเพียงใด

5. เทคโนโลยีในงานพัฒนา ศักยภาพของชุมชนในเรื่องของเทคโนโลยีในงานพัฒนา เป็นอีกเรื่องที่จะต้องทำการวินิจฉัยถึงประสิทธิภาพของเทคโนโลยีว่าสามารถทำให้งานพัฒนาในชุมชนบรรลุผลสำเร็จตามความต้องการของสมาชิกมากน้อยเพียงใด

6. การสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชน การวินิจฉัยศักยภาพในเรื่องการสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชนนี้ เพื่อที่จะทำให้เกิดความสำนึกและการติดต่อประสานงานความเข้าใจกันมากขึ้น

7. การระดมทุน แรงงาน และทรัพยากรในชุมชน ปัจจัยเงินทุนและทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบเป็นสิ่งสำคัญในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากถ้าหากมีการดำเนินการที่ปราศจากทุน แรงงาน และทรัพยากรที่เหมาะสม จะทำให้โครงการประสบปัญหา และไม่สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายได้

8. ลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่สำคัญไม่อาจมองข้ามไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนย่อมจะแตกต่างกันไป อุปสรรคหรือความสำเร็จในงานพัฒนาต้องพิจารณาจากลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งด้วย เช่น ประชาชนมีค่านิยมอย่างไร มีทัศนคติต่อการพัฒนาอย่างไร ลักษณะการพึ่งพาอาศัยเป็นอย่างไร

9. ระบบการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน การวินิจฉัยในเรื่องของศักยภาพไม่เพียงแต่พิจารณาองค์ประกอบภายในชุมชนเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบจากภายนอกชุมชนด้วย ได้แก่การได้รับการสนับสนุนทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์การบริการ และด้านวิชาการจากภายนอกชุมชนมีผลกระทบกับภายในชุมชนด้วย ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมิได้อยู่หนึ่ง หรือติดต่อกันเฉพาะภายในชุมชนเท่านั้น แต่ชุมชนมีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้จำเป็นต้องทราบถึงการได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนว่ามีมากน้อยเพียงใด

ลีลาภรณ์ นาครทรรพ และคณะ (2538, 130-138) มีข้อสรุปเกี่ยวกับกรอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งหรือศักยภาพของชุมชน ดังนี้

1. มีการนำมิติเชิงวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีฐานทางวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมีคุณภาพ

2. ในด้านความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหา ควรพิจารณาถึง 1) ความรวดเร็วในการตอบสนองต่อปัญหา 2) ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีหลากหลายหรือไม่ยากง่ายเพียงไร เป็นปัญหาภายในหรือภายนอกชุมชนปัญหาเหล่านี้จะเป็นเครื่องทดสอบประสิทธิภาพและความสามารถของกลุ่มในการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี 3) จำนวนปัญหาที่องค์กรชุมชนสามารถแก้ไขได้

3. ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรพิจารณาตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุทางเลือกการแก้ไขปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหา โดยดูถึงกระบวนการในการวิเคราะห์ดังกล่าวว่า มีการวิเคราะห์ที่ชัดเจนหรือไม่ มีการเชื่อมโยงปัญหากับสาเหตุหรือไม่ คุณภาพในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุการตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหาเป็นอย่างไร มีทิศทางที่ถูกต้อง มีสติหรือไม่ 2) มีการพัฒนาจิตสำนึก

4. ในด้านการจัดกลุ่ม ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่ 1) จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม 2) ระดับของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เสนอความคิดเห็นมือปฏิบัติ ฯลฯ 3) สมาชิกทำหน้าที่และทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ 4) มีการสร้างและพัฒนากระบวนการกลุ่มอย่างต่อเนื่อง 5) มีกฎระเบียบและกติการ่วมกัน 6) มีความพร้อมเพรียง ความสามัคคีในการทำกิจกรรมร่วมกัน

5. ในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่ 1) จำนวนผู้นำ มีหลายคนหรือไม่ 2) ความรู้และทักษะของผู้นำ มีหลายด้านหรือไม่ (เช่น ผู้นำด้านการสื่อสาร การถ่ายทอดความรู้การจัดการ ฯลฯ)

6. ในด้านที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัดได้แก่การที่สมาชิกได้รับผลประโยชน์อย่างยุติธรรม

7. ในด้านการยอมรับนับถือที่องค์กรได้รับจากภายนอก ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การสนับสนุนที่ได้รับจากภายนอก เช่น เงินทุนและทรัพยากรในโครงการพัฒนาต่าง ๆ 2) มีคนเยี่ยมชมศึกษาดูงาน เป็นแหล่งความรู้ 3) การมีความสามารถในการต่อรองกับรัฐ/แหล่งทุนต่าง ๆ มากขึ้น

8. ในด้านการขยายผล ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่ 1) จำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้น 2) ประเพณีงานและกิจกรรมมีหลากหลายมากขึ้น 3) จำนวนองค์กรที่เกี่ยวข้องมีมากขึ้น

บัณฑิต อ่อนดำ และ วิริยา น้อยวงศ์นยางค์ (2533: 49) กล่าวถึง ตัวชี้วัดของความเข้มแข็งหรือศักยภาพของชุมชน ได้แก่

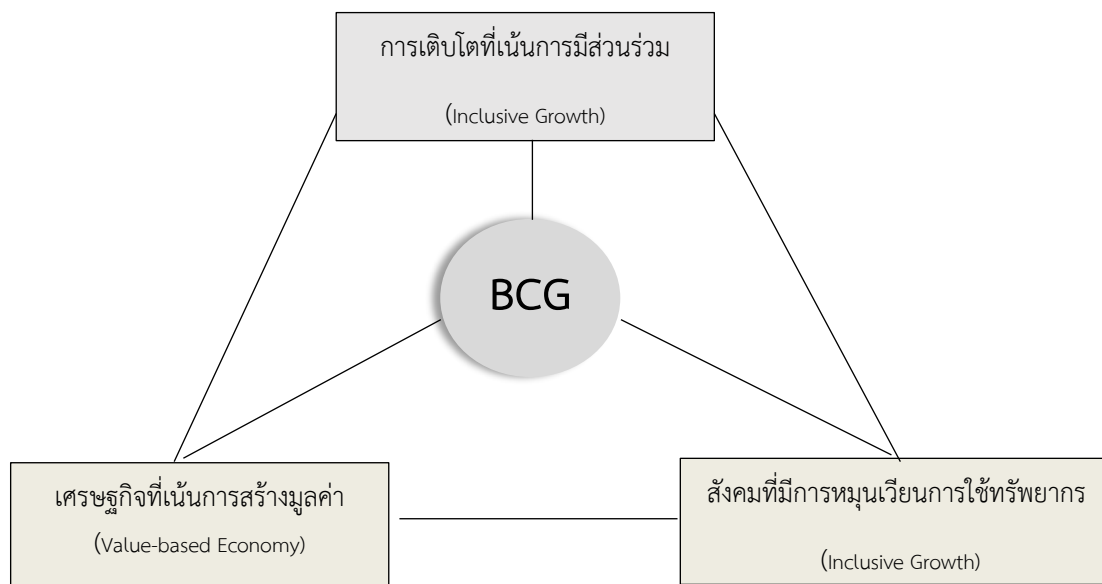
1. องค์ความรู้ภูมิปัญญา ซึ่งรวมถึง ระบบข้อมูลข่าวสาร วิชาการ ศึกษา ค้นคว้า วิจัย ที่ทันต่อความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงโดยเน้นให้เกิดองค์ความรู้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคม ตลอดจนองค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาทั้งในระดับตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน และใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา

2. กระบวนการเรียนรู้กล่าวคือ ในระดับตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน สามารถวิเคราะห์ วิจัยปัญหาแสวงหาทางออกในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองปัญหาของสมาชิกในชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาหมู่บ้าน ประสบการณ์และการเรียนรู้ประยุกต์เทคนิค และการจัดการ

3. องค์กรชุมชน/การบริหารจัดการ/กำลังคน หมายถึง การรวมกลุ่มชาวบ้าน การจัดองค์กรในระดับตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน การจัดระบบบริหารจัดการงานพัฒนา จัดระบบสวัสดิการ สังคมชุมชน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การรวมตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มกองทุนออมทรัพย์มีการทำ กิจกรรมร่วมกัน ส่งเสริมเครือข่ายทั้งเครือข่ายธรรมชาติเครือข่ายการจัดตั้งองค์กร และเครือข่าย ประสบการณ์

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับ BCG Economy Model

BCG หรือ Bio-Circular-Green Economy (เศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว) เป็นโมเดลเศรษฐกิจใหม่ในการขับเคลื่อนการเติบโตของเศรษฐกิจและการพัฒนา สังคมของประเทศที่นำหลักการและลำดับความสำคัญจากยุทธศาสตร์ชาติและวิสัยทัศน์ “Thailand 4.0” เป็นตัวตั้งผสมผสานกับ “หลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy Philosophy, SEP) และ “เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals, SDGs) พัฒนา 3 เศรษฐกิจคือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทย อย่างเป็นรูปธรรม โดยการผนึกพลัง ภาครัฐ-เอกชน/ชุมชน/สังคม-มหาวิทยาลัย/สถาบันวิจัย- เครือข่ายต่างประเทศในลักษณะ “จตุรภาคี” เพื่อ “เปลี่ยนข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่ไทยมีความ หลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมให้เป็นความสามารถในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology & Innovation, STI) เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต แข่งขันได้ในระดับโลก พร้อม ๆ กับการกระจายรายได้ลงสู่ ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2564)

ภาพที่ 2.3 หลักคิดของ BCG Model

ที่มา : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2564

โดย BCG Model เป็นกลไกขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้น “การเติบโตเชิงคุณภาพ” สร้างความสมดุลของเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (Value-based Economy) การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม (Inclusive Growth) และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร (Circular Society)

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยแบ่งเป็นประเด็น ดังนี้

1.กาญจนาพร ไตรภพ และพิเศษ ชัยดิเรก. (2563). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรภาครัฐที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการการท่องเที่ยวของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 179 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ไคสแควร์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า (1)

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 51 - 60 ปี มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือน 20,001 - 25,000 บาท และผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลพบว่า ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และอายุมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในภาพรวมมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในภาพรวม มีผลต่อการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ค่าเฉลี่ย = 4.05, S.D. = 0.73), ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ค่าเฉลี่ย = 4.05, S.D. = 0.73) และปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ - ผลกับปัจจัยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

2. ธันยนิชา เกียรติทับทิว เลิศนรเศรษฐ์. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ตลาดน้ำทุ่งบัวแดง ณ บางเลน จังหวัดนครปฐม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ของตลาดน้ำทุ่งบัวแดงในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดน้ำทุ่งบัวแดง ใช้วิธีการศึกษาแบบผสมวิธีซึ่งประกอบด้วยสามระยะ ระยะแรกใช้วิธีเชิงปริมาณโดยทำการสำรวจและแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด ให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดน้ำทุ่งบัวแดง สุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่สองและสามใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเพื่อสำรวจการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจากตัวแทนภาครัฐ ชุมชน นักวิชาการ และนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาระยะแรกพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่อยู่ในระดับมากมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยว และด้านการจัดการการท่องเที่ยว ส่วนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากคนในชุมชนมีการศึกษาน้อยและขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนผลการศึกษาในระยะที่สองและสามพบว่า ประเด็นที่สำคัญสำหรับการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ ควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและคนในพื้นที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน ควรสร้างภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐ เจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และคนในพื้นที่ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวที่รองรับได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3. สุทธิ เสริฐศรี, ภูเกริก บัวสอน. (2560). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มหาวิทยาลัยกรุงเทพ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนคลองโคนจังหวัดสมุทรสงคราม ในบริบทของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชน คลองโคน จังหวัดสมุทรสงครามในบริบทของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงครามสู่ความยั่งยืนของชุมชน งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีสัมภาษณ์บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยวและที่พักของชุมชนรวม 15 คน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์และ มีการอภิปรายผล ผลจากการศึกษาพบว่า (1) อัตลักษณ์ของชุมชนคลองโคน มีอัตลักษณ์ 3 ประการ ได้แก่ มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ชุมชนมีน้ำและมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ (2) กระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่พบ ได้แก่ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ได้แก่ กิจกรรมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมนั่งเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำกิจกรรมพายเรือคายัค และ กิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมล่องเรือให้อาหารสัตว์ท้องถิ่น (3) การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ จัดตั้งชมรมอนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคน ปลูกฝังให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

4. นิสากร ยินดีจันทร์, ภูมิพัฒน์ แก้วตาธนาวัฒนา, สันตสิทธิ์ บริวงศ์ตระกูล. (2560). การพัฒนาศักยภาพ ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี” มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบริบทในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี 2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี 3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี วิธีการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่นักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม จากนั้นศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้นำชุมชน ท่องเที่ยว จำนวน 7 คน และสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวกับผู้นำเครือข่ายท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนจำนวน 7 คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการจัดการ

ท่องเที่ยวของชุมชนจันทบุรี อยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านการส่งเสริมการตลาด เรียงตามลำดับ ส่วนการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยว โดยชุมชนจันทบุรี เริ่มจากเกิดปัญหาราคผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ผู้นำเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนรวมตัวกันค้นหาศักยภาพและสิ่งที่เป็นจุดเด่นในชุมชนท้องถิ่น ผ่านกระบวนการวิจัยโดยมีนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา และเครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ โดยชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเองทั้งหมด ทั้งการวางแผน จัดประชุม การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาและปรับปรุงการบริการด้านต่าง ๆ ทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เตรียมความพร้อมของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีการจัดสรรสิ่งที่มีอยู่นำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุด และควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความประทับใจ และอยากกลับมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านราคา ควรมีการกำหนดราคาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยปรึกษาหน่วยงานส่วนกลางของจังหวัด โดยยึดแนวทางที่ดีเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในส่วนของชุมชนและนักท่องเที่ยวส่วนกิจกรรมควรให้มีความหลากหลาย การจัดแพ็คเกจท่องเที่ยว อาหาร ที่พัก กิจกรรม รวมถึงการได้รับบริการที่ดี คำนึงค่ากับการมาท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 3) ด้านสถานที่ ควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทุกเพศ ทุกวัย มีความปลอดภัย ความสะดวกของการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง มีบริการส่งต่อนักท่องเที่ยวเพื่อเดินทางท่องเที่ยวไปยังชุมชนที่เป็นเครือข่าย เกิดการประสานความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนด้วยกัน 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด ชุมชนควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัยเช่นเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่นิยมค้นหาข้อมูลต่าง ๆ จากสื่อออนไลน์ เพราะสะดวกรวดเร็วในการรับทราบข้อมูล

5. เรืออากาศโทหญิงกมลชนก จันทร์เกตุ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.การวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาชุมชนเกาะยอจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร มีความยั่งยืนหรือไม่ และปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน เพื่อการพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว อันนำไปสู่แนวทางการสร้างความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนเกาะยอจังหวัดสงขลา โดยวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการศึกษาวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยตัดสินใจเลือกผู้ให้สัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและมี

บทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเกาะยอในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ตัวแทนจากตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคธุรกิจ และตัวแทนภาคประชาชนที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงในส่วนการท่องเที่ยวชุมชนเกาะยอ จำนวนทั้งหมด 19 คน จากการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเกาะยอตามองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเกาะยอ พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ ยังไม่เกิดความยั่งยืน เนื่องจากขาดความสมดุลในการพัฒนาทางด้านมิติของเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ประกอบกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของคนชุมชนอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากประชาชนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการจัดการ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มิติด้านที่ขาดความยั่งยืนและควรได้รับการแก้ไขตามลำดับความเร่งด่วน คือ มิติการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อม และด้านมิติการพัฒนาสังคมวัฒนธรรม และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอก และปัจจัยด้านนโยบายมาตรการและกฎหมาย ซึ่งนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอเพื่อให้เกิดความยั่งยืน คือ ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในรูปแบบคณะกรรมการ มีแผนงานด้านท่องเที่ยว มีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืนที่มีความสมดุลของการพัฒนาในมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทุก ๆ กระบวนการ

6. ปุณยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล, ชวลีย์ ณ ถลาง, ชมพูนุช จิตติถาวร และ สหพันธ์ ตั้งเบญจสิริกุล. (2563). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เพื่อสอบถามความคิดเห็นด้านศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 กลุ่มประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มที่ 2 ผู้แทนชุมชนและกลุ่มที่ 3 ผู้แทนผู้ประกอบการท้องถิ่น จำนวนรวมทั้งสิ้น 28 คน ผลการวิจัยพบว่าศักยภาพที่โดดเด่นของชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจโดยชุมชนจังหวัดนครราชสีมา มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ส่วนศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวพบว่าชุมชนมีกิจกรรมเฉพาะของแต่ละชุมชนซึ่งถือเป็นข้อดีของชุมชนอย่างไรก็ตามศักยภาพที่ชุมชนควรพัฒนามีด้วยกันหลายองค์ประกอบ เช่น ศักยภาพด้านการจัดการ ซึ่งเป็นศักยภาพที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน กล่าวคือชุมชนควรกำหนดกฎกติกาและจัดการร่วมกัน ด้านวิธีการกระจายรายได้ในชุมชน

รวมถึงการพัฒนาข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์และ ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนควรพัฒนาปรับปรุงถนน ป้ายบอกทาง รวมถึงการบริการด้านร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ และจุดบริการนักท่องเที่ยวในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้องค์ประกอบทางศักยภาพที่ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วนแล้ว ชุมชนควรส่งเสริมศักยภาพด้านกิจกรรม โดยชุมชนควรพัฒนาชุมชนให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดปี ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนควรกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกช่วงวัย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น

7. นายเจตนา พัฒนจันทร์. (2562). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนวัดตาล ตำบลบางเสด็จ อำเภอบางบาล จังหวัดอ่างทอง การวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนวัดตาล ตำบลบางเสด็จ จังหวัดอ่างทอง มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อทำความเข้าใจบริบทของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และสร้างองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย จนนำไปสู่การร่วมกันสร้างแนวทางการพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นต้นทุนในการพัฒนา โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวของชุมชนวัดตาล ไม่ได้กระจายการท่องเที่ยวออกไปทั้งตำบลหรือทั่วทั้งหมู่บ้านคงอยู่ในรูปศูนย์การเรียนรู้ที่ชุมชนมีความเข้าใจว่าชุมชนของตนเองเป็นชุมชนท่องเที่ยวเนื่องจาก การเกิดขึ้นของที่พักรีสอร์ทที่ดำเนินการมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยได้รับการรับรองจากภาครัฐ รวมไปถึงการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและ องค์กรอิสระ เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นป้ายบอกสถานที่ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ของตุ๊กตาชาววัง ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของงานพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือชุมชนไม่สามารถจัดการตนเองได้บทความชิ้นนี้จึงได้นำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้ตนเองจนนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยอาศัยแนวทางการพัฒนา 5 ด้าน จากเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของประเทศไทย ประกอบไปด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน 5) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

8. ปาริฉัตร ศรีหะรัญ, พรพิมล ข้าเพชร. (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชน : ทางเลือกใหม่สู่ความยั่งยืน การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีความสำคัญมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นอย่างมาก โดยการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีหลายรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้เกิดเป็นทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับชุมชนและเกิดความยั่งยืนคือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรม

และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศค้นหาปัจจัยที่จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า กุญแจสู่ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในชุมชน การอนุรักษ์ และการจัดการ ที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติลักษณะเป็นการเกื้อหนุนกันระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง ที่จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จได้ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนผ่านการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้ชุมชนได้นำศักยภาพของทรัพยากรทั้ง คน ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

9. นันทลิน อินทพัฒน์. (2563). ศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนอ่างเก็บน้ำลำพอก จังหวัดสุรินทร์ การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชน อ่างเก็บน้ำลำ พอก จังหวัดสุรินทร์ มุ่งเน้นศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนและการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอ่างเก็บน้ำลำพอก ผลการศึกษาระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอ่างเก็บน้ำลำพอก เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้านธรรมชาติและด้านศิลปวัฒนธรรม และวิถีชุมชน รวมทั้งด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านผู้นำ ชุมชน ภาศิเครือข่าย และหน่วยงานภาครัฐ พบว่ามีระดับคุณภาพสูง ซึ่งมีความพร้อมที่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงชุมชนด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พบว่า ด้านที่พักและรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับไม่มีคุณภาพเมื่อพิจารณาด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรและประชาชนทั่วไปในชุมชนอ่างเก็บน้ำลำ พอกยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และผลการศึกษารายองค์ประกอบสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอ่างเก็บน้ำลำ พอก เมื่อพิจารณาการเข้าถึงสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรมการท่องเที่ยวพบว่าอ่างเก็บน้ำลำพอก มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ภายใต้ องค์ประกอบดังนี้ 1) ลักษณะเฉพาะของชุมชน 2) กลุ่มเครือข่ายความร่วมมือ 3) การเพิ่มขีดความสามารถการท่องเที่ยวชุมชน 4) การกำหนดแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวและ 5) กระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน และนักท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเมือง ได้แก่ ชุมชนวัวลาย ชุมชนพวงแตรม ในพื้นที่อำเภอหางดง ได้แก่ ชุมชนบ้านไร่กองขิง ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว ได้แก่ ชุมชนห้วยจะคำน ซึ่งมีจำนวนไม่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนทั้งชายและหญิงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย ผู้วิจัยจึงทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability) และทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience/Accidental Sampling) โดยใช้สูตรกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของคอคเรน (W.G. Cochran ,1953) กรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรและประชากรมีขนาดใหญ่

$$n = \frac{p(1-p)Z^2}{e^2}$$

โดย

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

p = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

Z = ค่า Z ที่ระดับความเชื่อมั่นหรือระดับนัยสำคัญ ระดับความเชื่อมั่น 95% หรือระดับนัยสำคัญ 0.05 มีค่า $Z = 1.96$

$$\text{แทนค่า } n = \frac{0.50(1-0.50)1.96^2}{0.05^2}$$

$$n = 384.16$$

ได้กลุ่มตัวอย่าง $n = 384.16$ คน

ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ในพื้นที่อำเภอเมือง ได้แก่ ชุมชนวัวลาย ชุมชนพวกแต้ม ในพื้นที่อำเภอหางดง ได้แก่ ชุมชนบ้านไร่กองขิง ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว ได้แก่ ชุมชนห้วยจะค่าน เพื่อป้องกันความผิดพลาดในระหว่างดำเนินการ ผู้วิจัยจึงทำการเก็บตัวอย่าง จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) และลงพื้นที่แจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด

- 1) มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป
- 2) เพศชายและหญิงมีภูมิลำเนาในในพื้นที่อำเภอเมือง ได้แก่ ชุมชนวัวลาย ชุมชนพวกแต้ม ในพื้นที่อำเภอหางดง ได้แก่ ชุมชนบ้านไร่กองขิง ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว ได้แก่ ชุมชนห้วยจะค่าน
- 3) เป็นประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการสร้างประสบการณ์ในการเดินทางท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการสถานที่พักต่าง ๆ ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร และผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึก จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่านในพื้นที่ต่อไปนี้

- 1) ในพื้นที่อำเภอเมือง ได้แก่ ชุมชนวัวลาย ชุมชนพวกแต้ม จำนวน 4 ท่าน
- 2) ในพื้นที่อำเภอหางดง ได้แก่ ชุมชนบ้านไร่กองขิง จำนวน 3 ท่าน
- 3) ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว ได้แก่ ชุมชนห้วยจะค่าน จำนวน 3 ท่าน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถาม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างขึ้นเองจากการรวบรวมและศึกษาข้อมูลที่ได้จากตำราเอกสาร แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมกับสิ่งที่ต้องการศึกษาวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบ ลักษณะคำถามปลายเปิด (Close – ended Response Question) ให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Economy Model) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด

โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วน (Likert Scale) ใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาค (Interval Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน 5	เท่ากับ เห็นด้วยมากที่สุด
คะแนน 4	เท่ากับ เห็นด้วยมาก
คะแนน 3	เท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง
คะแนน 2	เท่ากับ เห็นด้วยน้อย
คะแนน 1	เท่ากับ เห็นด้วยน้อยที่สุด

ผู้วิจัยใช้วิธีการแสดงระดับของคะแนนเฉลี่ย (Mean) พิจารณาจากคะแนนของคำตอบแล้วนำมาแบ่งเป็นอันตรภาคชั้นของคะแนน กำหนดเป็น 5 อันตรภาคชั้น ใช้เกณฑ์การคำนวณ ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.80\end{aligned}$$

ดังนั้น การอธิบายผลการวิจัยของลักษณะแบบสอบถามที่ใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์เฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	ระดับความเห็นด้วยมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	ระดับความเห็นด้วยมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	ระดับความเห็นด้วยปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	ระดับความเห็นด้วยน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	ระดับความเห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น และ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) แบบสอบถามเป็นคำถามมีลักษณะปลายเปิด (Open – ended Response Question) จำนวน 1 ข้อ

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการสร้างตามลำดับ ดังนี้

1) นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ถูกต้องเหมาะสมตรวจสอบเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาการสื่อความหมายและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม

2) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ภาษา และเทคนิคการสร้างแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

3) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Content Validity) ของแต่ละข้อคำถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ ลงความเห็น ว่า ข้อคำถามแต่ละข้อวัดได้ตรงวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งกำหนดความคิดเห็นไว้ ดังนี้

ให้คะแนน +1 หมายถึง แน่ใจว่าสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 หมายถึง แน่ใจว่าไม่สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์

4) เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดค่าดัชนี IOC (Item Objective Congruence) โดยพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC สูงกว่า หรือเท่ากับ 0.50 จะเป็นข้อคำถามที่มีค่าความเที่ยงตรงสามารถนำไปใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่าต่ำกว่า 0.50 จะนำไปปรับปรุง ยังไม่สามารถใช้ได้ ต้องมีการแก้ไขข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้สูตรคำนวณดังต่อไปนี้

$$IOC = (\Sigma R) / N$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

ΣR แทน คะแนนรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

5) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปดำเนินการทดสอบเก็บข้อมูล (Per-test) กลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับประชากรที่ต้องการ จำนวน 30 คน เพื่อยืนยันคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการนำไปใช้จริง

6) นำแบบสอบถามที่เก็บข้อมูล Pre-test มาวิเคราะห์หาความเชื่อถือได้ (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีวัดความสอดคล้องภายในคำตอบ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2553: 443-449) หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970) โดย

เลือกข้อที่มีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป โดยแบบสอบถามได้ค่า สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค เท่ากับ XXXX โดยใช้สูตรคำนวณดังต่อไปนี้

$$\text{Cronbach's alpha} = \left(\frac{k}{k-1} \right) \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^k s_i^2}{s_p^2} \right)$$

K คือ จำนวนข้อของแบบวัด

s_i^2 คือ ความแปรปรวนของข้อ i

s_p^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนรวม หรือความแปรปรวน

ระหว่างผู้ตอบ

7) จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความตรงและความเชื่อถือได้ แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

2) แบบสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ไว้ก่อน มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้ชัดเจน จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องว่า มีกี่ประเด็น จะสัมภาษณ์ประเด็นใดบ้างมาน้อยเพียงใด ศึกษาประเด็นที่ต้องการทราบข้อมูล โดยการเขียนร่างคำถามที่สัมภาษณ์ และจัดลำดับเรียงประเด็นให้มีความสอดคล้อง และสามารถรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจทานและจากนั้นนำข้อคำถาม ทบทวนแก้ไขอีกครั้ง และตรวจหาคุณภาพเครื่องแบบสัมภาษณ์ก่อนนำไปใช้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้แบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based-Tourism) ประกอบด้วย 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ และ 4) การเรียนรู้

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้คือ

1. ขออนุญาตแนะนำตัวและจดหมายขออนุญาตจากทางบัณฑิตวิทยาลัยในการเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง และผู้เชี่ยวชาญที่จะศึกษาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย

แบบสอบถาม และหนังสือขออนุญาตเข้าพบตามเวลาที่นัดหมายเพื่อขอเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลจากการพบสัมภาษณ์

2. ทำการกระจายแบบสอบถาม หรือแจกจ่ายให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด ด้วยวิธีส่งแบบสอบถามออนไลน์ และส่งแบบสอบถามเป็นเอกสาร แล้วให้ผู้ให้ข้อมูลส่งคำตอบกลับมา

3. เก็บรวบรวม ติดตามขอรับข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้ทั้งสิ้น 400 ชุด

4. ส่งหนังสือขออนุญาตพบสัมภาษณ์ และโทรศัพท์ติดตามผลเพื่อนัดหมาย และเตรียมการไปพบ เพื่อสัมภาษณ์ตามกำหนด โดยผู้สัมภาษณ์จะเป็นผู้ถามคำถามจากแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ และจดบันทึกคำสัมภาษณ์หรือคำตอบ รวมถึงขออนุญาตอัดเสียงไว้ เพื่อนำมาจัดกระทำข้อมูลขั้นตอนต่อไป

3.4 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล กระทำโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลและตรวจพบทวนความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลแล้ว แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

2. ข้อมูลจากแบบสอบถามจัดกระทำข้อมูลโดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จัดระบบข้อมูล ลงรหัสข้อมูล และประมวลผลข้อมูลเพื่อคำนวณหาค่าสถิติเบื้องต้น และทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้สถิติความถี่และร้อยละ

2.2 วิเคราะห์ระดับข้อมูลเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Economy Model) และการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) โดยการหาค่าเฉลี่ยมาวิเคราะห์ผล

การแสดงระดับของคะแนนเฉลี่ย (Mean) พิจารณาจากคะแนนของคำตอบแล้ว นำมาแบ่งเป็นอันตรภาคชั้นของคะแนน กำหนดเป็น 5 อันตรภาคชั้น ใช้เกณฑ์การคำนวณ ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.80\end{aligned}$$

ดังนั้น การอภิปรายผลการวิจัยของลักษณะแบบสอบถามที่ใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์เฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20	อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60	อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80	อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.3 การวิเคราะห์ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis: MRA)

3. วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญจากการบันทึกเสียงและที่ผู้วิจัยจดบันทึกขณะสัมภาษณ์ตามข้อคำถามในแบบสอบถาม เพื่อแยกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบกับกรอบแนวคิด แล้วสังเคราะห์แนวทาง และได้ทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารตำรา นิตยสาร บทความที่เกี่ยวข้อง และใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาได้แก่ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) สามารถนำเสนอผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)
- ตอนที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
- ตอนที่ 4 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
- ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
p-value	แทน ค่าความน่าจะเป็นสำหรับบอกนัยสำคัญทางสถิติ (Probability value)
df	แทน ชั้นของความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
r	แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation)
R	แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R-Squared)
Adj. R^2	แทน ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ถูกปรับค่าแล้ว (Adjusted R-Squared)
SE(b)	แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Std. Error)

SE(est.)	แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (Std. Error of Estimation)
B	แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
Beta	แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน
*	แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 ความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	120	30.0
	หญิง	280	70.0
อายุ	ต่ำกว่า 25 ปี	7	1.8
		159	39.8
	26-35 ปี	165	41.3
	36-45 ปี	69	17.3
	45 ปี ขึ้นไป		
ระดับการศึกษา	ระดับประถมศึกษา	40	10.0
	ระดับมัธยมศึกษา/ปวช.	81	20.3
	ระดับอนุปริญญา/ปวส.	112	28.0
	ระดับปริญญาตรี	148	37.0
	สูงกว่าปริญญาตรี	19	4.8
อาชีพ	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	91	22.8
	รับจ้าง	93	23.3
	เกษตรกร	65	16.3
	ธุรกิจส่วนตัว	120	30.0
	อื่น ๆ	31	7.8
รายได้ต่อเดือน	ไม่เกิน 10,000 บาท	23	5.8
		184	46.0
	ตั้งแต่ 10,001 - 20,000 บาท	153	38.3

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ตั้งแต่ 20,001 - 30,000 บาท	40	10.0
สูงกว่า 30,000 บาท		
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 4.1 ความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้านเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมาได้แก่ เพศหญิง จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 70.0 ตามลำดับ

ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 36-45 ปี จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 41.3 รองลงมาได้แก่ อายุ 26-35 ปี จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.8 อายุ 45 ปี ขึ้นไป จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 และอายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 ตามลำดับ

ด้านระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.0 รองลงมา ได้แก่ ระดับอนุปริญญา/ปวส. จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 ระดับมัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 20.3 ระดับ ประถมศึกษา จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8 ตามลำดับ

ด้านอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมาได้แก่ รับจ้าง จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 22.8 เกษตรกร จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3 และ อื่น ๆ จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

ตารางที่ 4.2 ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาพรวม

ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ความหมาย
1. การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม	3.85	0.54	มาก
2. เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า	3.89	0.56	มาก
3. สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร	4.14	0.47	มาก

ภาพรวม	3.96	0.52	มาก
--------	------	------	-----

จากตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร (ค่าเฉลี่ย = 4.14) รองลงมาได้แก่ เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (ค่าเฉลี่ย = 3.89) และการเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม (ค่าเฉลี่ย = 3.85) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม

การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา	4.14	0.54	มาก
2. ชุมชนคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย	4.13	0.56	มาก
3. ชุมชนมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้	3.51	0.52	มาก
4. ชุมชนมีการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรที่จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นมวลรวม	3.53	0.59	มาก
5. ชุมชนมีฐานทางวัฒนธรรมที่ใช้เป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมีคุณภาพ	3.96	0.51	มาก
ภาพรวม	3.85	0.54	มาก

จากตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา (ค่าเฉลี่ย = 4.14) รองลงมาได้แก่ ชุมชนคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย (ค่าเฉลี่ย = 4.13) ชุมชนมีฐานทางวัฒนธรรมที่ใช้เป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมี

คุณภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.96) ชุมชนมีการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรที่จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นมวลรวม (ค่าเฉลี่ย = 3.53) และชุมชนมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.51) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า

เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. ชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน	4.19	0.59	มาก
2. ชุมชนมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลายเพื่อนำมาสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยว	3.53	0.52	มาก
3. ชุมชนมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่จากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม	4.13	0.56	มาก
4. ชุมชนมีระบบบริหารสถานที่ท่องเที่ยว โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยท้องถิ่นสร้างเนื้อหาการท่องเที่ยว ตลอดจนบริหารจัดการเส้นทาง และจำนวนนักท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง	3.99	0.51	มาก
5. ชุมชนมีการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ผู้ประกอบการรายใหม่เข้ามาในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน	3.63	0.62	มาก
ภาพรวม	3.89	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 4.19) รองลงมาได้แก่ ชุมชนมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่จากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.13) ชุมชนมีระบบบริหารสถานที่ท่องเที่ยวโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยท้องถิ่นสร้างเนื้อหาการท่องเที่ยว ตลอดจนบริหารจัดการเส้นทาง

และจำนวนนักท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 3.99) ชุมชนมีการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ผู้ประกอบการรายใหม่เข้ามาในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.63) และชุมชนมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลายเพื่อนำมาสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 3.53) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร

สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. ชุมชนมีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว	3.96	0.43	มาก
2. ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.33	0.47	มากที่สุด
3. ชุมชนมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน	4.00	0.47	มาก
4. ชุมชนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน	4.38	0.53	มากที่สุด
5. ชุมชนมีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง	4.01	0.46	มาก
ภาพรวม	4.14	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.14) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ชุมชนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน (ค่าเฉลี่ย = 4.38) รองลงมาได้แก่ ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 4.33) ชุมชนมีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง (ค่าเฉลี่ย = 4.01) ชุมชน

วิธีการผลิตที่พึงพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (ค่าเฉลี่ย = 4.00) และชุมชนมีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 3.96) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 4.6 การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภาพรวม

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ	3.81	0.50	มาก
2. ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น	3.86	0.55	มาก
3. ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว	3.88	0.55	มาก
4. ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม	3.74	0.55	มาก
ภาพรวม	3.82	0.54	มาก

จากตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 3.88) รองลงมาได้แก่ ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย = 3.86) การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.81) และด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย = 3.74) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. แหล่งท่องเที่ยวมีการดำเนินตามยุทธศาสตร์ระยะยาวในการบริหารจัดการด้านความยั่งยืน โดยแผนยุทธศาสตร์นั้นได้รับการพัฒนาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	3.54	0.52	มาก
2. แหล่งท่องเที่ยวมีหน่วยงาน ฝ่าย กลุ่ม หรือ คณะกรรมการรับผิดชอบการประสานการบริหาร จัดการการท่องเที่ยว	3.86	0.47	มาก

อย่างยั่งยืน ซึ่งมีการมีส่วนร่วม ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน			
3. แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดเตรียมทรัพยากรในการลดผลกระทบจาก การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลท่องเที่ยว โดยมี การดำเนินการเพื่อสร้างสมดุล ระหว่างความต้องการ ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน สังคม วัฒนธรรม ตลอดจน สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเพื่อวิเคราะห์โอกาสทางการท่องเที่ยวตลอดปี	4.00	0.47	มาก
4. แหล่งท่องเที่ยวมีการประเมินทรัพยากรและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และมีการเผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณชนรับทราบ	3.49	0.50	มาก
5. แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การท่องเที่ยว เชิงธรรมชาติวัฒนธรรม และ ประวัติศาสตร์ทุกคนมีสิทธิ์เข้าถึงไม่ว่าจะเป็นผู้พิการหรือผู้ที่ ต้องได้รับความช่วยเหลือพิเศษ	4.14	0.54	มาก
ภาพรวม	3.81	0.50	มาก

จากตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยว เชิงธรรมชาติวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ทุกคนมีสิทธิ์เข้าถึงไม่ว่าจะเป็นผู้พิการหรือผู้ที่ต้องได้รับความช่วยเหลือพิเศษ(ค่าเฉลี่ย = 4.14) รองลงมาได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวมี การจัดเตรียมทรัพยากรในการลดผลกระทบจาก การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลท่องเที่ยว โดยมีการดำเนินการเพื่อสร้างสมดุล ระหว่างความต้องการทางด้านเศรษฐกิจชุมชน สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเพื่อ วิเคราะห์โอกาสทางการท่องเที่ยวตลอดปี (ค่าเฉลี่ย = 4.00) แหล่งท่องเที่ยวมีหน่วยงาน ฝ่าย กลุ่ม หรือ คณะกรรมการรับผิดชอบการประสานการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งมีการมีส่วนร่วม ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน(ค่าเฉลี่ย = 3.86) แหล่งท่องเที่ยวมีการดำเนินตามยุทธศาสตร์ ระยะยาวในการบริหารจัดการด้านความยั่งยืน โดยแผนยุทธศาสตร์นั้นได้รับการพัฒนาจาก กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ค่าเฉลี่ย = 3.54) และแหล่งท่องเที่ยวมีการประเมินทรัพยากร

และสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และมีการเผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณชนรับทราบ (ค่าเฉลี่ย = 3.49) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น

ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. ผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงาน การฝึกอบรม ความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ และรายได้ที่เป็นธรรมอย่างเท่าเทียมสำหรับทุกคน	4.13	0.56	มาก
2. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในการวางแผนและตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ	3.51	0.52	มาก
3. แหล่งท่องเที่ยวมีการประเมิน ปกป้อง และหากจำเป็น ก็ต้องมีการดำเนินการฟื้นฟูการเข้าถึงทรัพยากรทั้งในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมของ คนในท้องถิ่น	3.53	0.59	มาก
4. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนและช่วยให้ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และสาธารณชน สามารถร่วมสนับสนุนโครงการของชุมชนและโครงการด้าน ความยั่งยืนต่าง ๆ	3.96	0.51	มาก
5. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดกลาง และส่งเสริมผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืนของท้องถิ่น และหลักการการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) ซึ่งมีรากฐานบนทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งอาจรวมถึงอาหารและเครื่องดื่ม หัตถกรรมศิลปะการแสดง ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ฯลฯ	4.19	0.59	มาก
ภาพรวม	3.86	0.55	มาก

จากตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุน

ผู้ประกอบการ ท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดกลาง และส่งเสริมผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืนของท้องถิ่น และหลักการการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) ซึ่งมีรากฐานบนทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งอาจรวมถึงอาหารและเครื่องดื่ม หัตถกรรมศิลปะการแสดง ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ฯลฯ (ค่าเฉลี่ย = 4.19) รองลงมาได้แก่ ผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงาน การฝึกอบรม ความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ และรายได้ที่เป็นธรรมอย่างเท่าเทียมสำหรับทุกคน (ค่าเฉลี่ย = 4.13) แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนและช่วยให้ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และสาธารณชน สามารถร่วมสนับสนุนโครงการของชุมชนและโครงการด้าน ความยั่งยืนต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย = 3.96) แหล่งท่องเที่ยวมีการประเมิน ปกป้อง และหากจำเป็น ก็ต้องมีการดำเนินการฟื้นฟูการเข้าถึงทรัพยากรทั้งในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมของ คนในท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย = 3.53) และแหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในการวางแผนและตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = 3.51) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว

ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. แหล่งท่องเที่ยวมีนโยบายและระบบที่จะประเมิน ฟื้นฟู และอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวทั้งเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงมรดกสิ่งปลูกสร้าง (เชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดี) และ ทิวทัศน์ของชนบทและเมือง	3.53	0.52	มาก
2. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบ การจัดการนักท่องเที่ยว สำหรับแหล่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงมาตรการในการอนุรักษ์ปกป้อง และเชิดชูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม	4.13	0.56	มาก
3. แหล่งท่องเที่ยวมีการเผยแพร่และจัดเตรียม แนวทางที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรม การท่องเที่ยวที่เหมาะสมในพื้นที่เปราะบางต่าง ๆ แนวทางดังกล่าวได้รับการออกแบบให้ช่วยลด ผลกระทบในแง่ลบต่อแหล่งท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด และสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงบวก	3.99	0.51	มาก
	3.63	0.62	มาก

ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทาง วัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ความหมาย
4. มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวทั้ง เชิง ธรรมชาติและวัฒนธรรม ข้อมูลมีความ เหมาะสมใน เชิง วัฒนธรรม ได้รับการพัฒนาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และได้รับการถ่ายทอดในภาษาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ สามารถเข้าใจได้	4.13	0.56	มาก
5. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่ก่อให้เกิดการป้องกันและ คุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลและท้องถิ่น			
ภาพรวม	3.88	0.55	มาก

จากตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว อยู่ใน ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีระบบ การจัดการ นักท่องเที่ยว สำหรับแหล่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงมาตรการในการอนุรักษ์ปกป้อง และ เชิดชูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่ก่อให้เกิดการป้องกันและคุ้มครอง สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลและท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย = 4.13) รองลงมาได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว มีการเผยแพร่และจัดเตรียม แนวทางที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรม การท่องเที่ยวที่เหมาะสมใน พื้นที่เปราะบางต่าง ๆ แนวทางดังกล่าวได้รับการออกแบบให้ช่วยลด ผลกระทบในแง่ลบต่อแหล่ง ท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด และสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงบวก (ค่าเฉลี่ย = 3.99) มีการให้ ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวทั้ง เชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม ข้อมูลมีความ เหมาะสมใน เชิงวัฒนธรรม ได้รับการพัฒนาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและได้รับการถ่ายทอดในภาษาที่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สามารถเข้าใจได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.63) และแหล่งท่องเที่ยวมีนโยบายและระบบที่ จะประเมิน พื้นฟูและอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวทั้งเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงมรดกสิ่งปลูก สร้าง (เชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดี) และ ทิวทัศน์ของชนบทและเมือง (ค่าเฉลี่ย = 3.53) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม

ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมี การ วัตถุประสงค์ ติดตาม ลดผลกระทบ และรายงานให้สาธารณชนรับรู้ ในการบริโภคน้ำ	3.51	0.52	มาก
2. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการลด นำกลับมาใช้ใหม่ และรีไซเคิล ขยะ ขยะที่ไม่ได้รับการนำ กลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิลก็ต้องได้รับการกำจัดอย่างปลอดภัย และยั่งยืน	3.53	0.59	มาก
3. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สอดคล้องกับกฎหมาย และ มาตรฐานทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและ ระดับนานาชาติ ในการล่า จับ จัดแสดง และซื้อขาย พืชพันธุ์และสัตว์ป่า	3.96	0.51	มาก
4. แหล่งท่องเที่ยวมีแนวทางและข้อบังคับในการลดมลภาวะ ทางเสียงและแสง แหล่งท่องเที่ยวส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ ปฏิบัติตามแนวทางและข้อบังคับนั้น	4.19	0.59	มาก
5. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการเพิ่มการใช้ระบบขนส่งที่ ส่งผล กระทบต่ำ รวมถึงระบบขนส่งสาธารณะและระบบขนส่งที่ไม่ ต้องใช้พลังงาน เช่น การเดิน หรือปั่นจักรยาน	3.53	0.52	มาก
ภาพรวม	3.74	0.55	มาก

จากตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีแนวทางและข้อบังคับในการลดมลภาวะทางเสียง และแสง แหล่งท่องเที่ยวส่งเสริมให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามแนวทางและข้อบังคับนั้น (ค่าเฉลี่ย = 4.19) รองลงมาได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สอดคล้องกับกฎหมาย และมาตรฐานทั้งในระดับ ท้องถิ่น ระดับชาติและ ระดับนานาชาติในการล่า จับ จัดแสดง และซื้อขาย พืชพันธุ์และสัตว์ป่า (ค่าเฉลี่ย = 3.96) แหล่งท่องเที่ยวมีระบบในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการลดนำกลับมาใช้ใหม่ และรีไซเคิล ขยะ ขยะที่ไม่ได้รับการนำกลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิลก็ต้องได้รับการกำจัดอย่างปลอดภัยและ ยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการเพิ่มการใช้ระบบขนส่งที่ ส่งผลกระทบต่ำ รวมถึงระบบขนส่ง

สาธารณะและระบบขนส่งที่ไม่ต้องใช้พลังงาน เช่น การเดิน หรือปั่นจักรยาน (ค่าเฉลี่ย = 3.53) และแหล่งท่องเที่ยวมีระบบการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมี การวัดผล ติดตาม ลดผลกระทบ และรายงาน ให้สาธารณชนรับรู้ในการบริโภคน้ำ (ค่าเฉลี่ย = 3.51) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มี

อิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis: MRA) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และระดับนัยสำคัญ 0.05 มีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตาราง 4.11 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ภาพรวม

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-value
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	.287	.063		4.530	.000*
การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม	.511	.017	.622	30.667	.000*
เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า	.331	.016	.393	20.215	.000*
สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร	.068	.013	.079	5.348	.000*
R	R ²	Adjust R ²	SE (est.)	F	Sig.
0.961	0.924	0.923	0.05523	1602.357	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตาราง 4.11 เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ภาพรวม ได้ร้อยละ 92.30 (Adjust R² = 0.923) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1. ปัจจัยด้านการเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เพิ่มขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เพิ่มขึ้น 0.511 หน่วย (B=0.511) โดยให้มีตัวแปรอื่นๆ มีค่าคงที่
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เพิ่มขึ้น 0.331 หน่วย (B=0.331) โดยให้มีตัวแปรอื่นๆ มีค่าคงที่

3. ปัจจัยด้านสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เพิ่มขึ้น 0.068 หน่วย ($B=0.068$) โดยให้มีตัวแปรอื่นๆ มีค่าคงที่

ตาราง 4.12 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ

Model	Unstandardized		Standardized	t	P-value
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	.641	.218		2.935	.004*
การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม	.375	.057	.377	6.523	.000*
เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า	.127	.056	.125	2.254	.025*
สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้					
ทรัพยากร	.296	.044	.285	6.796	.000*
R	R ²	Adjust R ²	SE (est.)	F	Sig.

* มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตาราง 4.12 เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ ได้ร้อยละ 37.60 ($\text{Adjust } R^2 = 0.376$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1. ปัจจัยด้านการเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น 0.375 หน่วย ($B=0.375$) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มขึ้น 0.127 หน่วย ($B=0.127$) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่

3. ปัจจัยด้านสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น 0.296 หน่วย ($B=0.296$) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่

ตาราง 4.13 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-value
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	1.344	.158		8.499	.000*
การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม	.769	.042	.791	18.506	.000*
เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า	.081	.041	.081	1.986	.048*
สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร	.184	.032	.181	5.833	.000*
R	R ²	Adjust R ²	SE (est.)	F	Sig.
0.813	0.662	0.659	0.13782	258.256	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตาราง 4.13 เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น ได้ร้อยละ 65.90 (Adjust R² = 0.659) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1. ปัจจัยด้านการเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น เพิ่มขึ้น 0.769 หน่วย (B=0.769) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น 0.081 หน่วย (B=0.081) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่
3. ปัจจัยด้านสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น เพิ่มขึ้น 0.184 หน่วย (B=0.184) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่

ตาราง 4.14 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว

Model	Unstandardized		Standardized	t	P-value
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	-1.134	.188		-6.018	.000*
การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม	.111	.050	.085	2.243	.025*
เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า	1.052	.049	.781	21.607	.000*
สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร	.119	.038	.087	3.167	.002*
R	R ²	Adjust R ²	SE (est.)	F	Sig.
0.858	0.737	0.735	0.16424	369.658	.000*

** มีนัยสำคัญทางสถิติ .01

จากตาราง 4.14 เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 65.90 (Adjust R² = 0.659) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1. ปัจจัยด้านการเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 0.111 หน่วย (B=0.111) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 1.052 หน่วย (B=1.052) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่
3. ปัจจัยด้านสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 0.119 หน่วย (B=0.119) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่

ตาราง 4.15 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-value
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	.297	.197		1.504	.133
การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม	.788	.052	.716	15.196	.000
เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า	.063	.051	.056	1.246	.214
สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร	.039	.039	.034	.992	.322
R	R ²	Adjust R ²	SE (est.)	F	Sig.
0.767	0.589	0.586	0.17199	188.901	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตาราง 4.15 เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม ได้ร้อยละ 58.60 (Adjust R² = 0.586) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1. ปัจจัยด้านการเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เพิ่มขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 0.111 หน่วย (B=0.111) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 1.052 หน่วย (B=1.052) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่

3. ปัจจัยด้านสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้น 1 หน่วยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 0.119 หน่วย (B=0.119) โดยให้มีตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีลักษณะอย่างไร สามารถสรุปจากการสัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

ปัจจุบันมีชุมชนเล็ก ๆ จำนวนมาก ที่เปิดตัวเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้กำลังเป็นจุดเปลี่ยนของโลกแห่งการท่องเที่ยว เป็นทางเลือกใหม่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยววันนั้น ๆ และมีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนนั้นมีจุดขายที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต การอนุรักษ์ รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบเพื่อสร้างความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวเพิ่มเติมว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน อาจจะอาศัยองค์ประกอบของชุมชนที่มีอยู่แล้วหรือศักยภาพเป็นพื้นฐาน แล้วอาจจะเป็นผู้ประกอบการหรือรัฐเข้ามาให้เที่ยวในชุมชน

โดยสามารถนำเสนอส่วนหนึ่งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

“หากชุมชนนั้นไม่ได้รับทราบความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง อาจจะเป็นข้อเสียเพราะเมื่อมีการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความต้องการทางด้านเศรษฐกิจมันจะมาพร้อม ๆ กัน คือพอคนมาเที่ยวก็ต้องเกิดการใช้จ่าย ชุมชนอาจจะมองเห็นถึงรายได้มากกว่าเป้าหมายในตอนแรก ขาดการมองในเรื่องของการอนุรักษ์ การดูแลสิ่งแวดล้อม การกระจายรายได้”

“ถ้าชุมชนขาดองค์ความรู้ จะก่อให้เกิดความไม่พร้อมเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาที่ไม่มีเตรียมตัว อาจจะส่งผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม หรืออาจจะนำเรื่องของวัฒนธรรมภายนอกเข้ามา”

“แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตอีกรูปแบบหนึ่งโดยที่ชุมชนเป็นผู้จัดการ ได้สัมผัสกับตัวตนหรือวัตถุประสงค์ ก็จะได้รับประโยชน์

ที่เป็นข้อเท็จจริงและจะได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน อาจจะเป็นการปลูกฝังการอนุรักษ์หรืออะไรก็ได้แล้วแต่”

ประเด็นที่ 2 สถานการณ์อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นอย่างไร

ปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชน และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านในท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนา และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้ และร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) ด้านสังคม และวัฒนธรรม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ส่งเสริม และสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มาเยือนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต รวมถึงรูปแบบความเป็นอยู่ เพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในแหล่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน และ 3) ด้านเศรษฐกิจชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม สร้างงานสร้างรายได้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว แม้ว่าการขยายตัวอย่างรวดเร็วของภาคการท่องเที่ยวจะช่วยสร้างผลดีต่อรายได้และสร้างงานที่หลากหลายให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมในทุกระดับได้ แต่หากพื้นที่ใดไม่มีการจัดการท่องเที่ยวที่ดี การส่งเสริมการท่องเที่ยวก็สร้างผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การรุกรานความเป็นส่วนตัวและการถูกเบียดบังพื้นที่สาธารณะและบริการสาธารณะของชุมชน การสูญเสียเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น การสูญหายของกิจการท้องถิ่นและการเติบโตของธุรกิจใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ฯลฯ นอกจากนี้ ผลกระทบที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการหนึ่งคือทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากทรัพยากรส่วนหนึ่งถูกระดมเข้าไปใช้ให้บริการสำหรับการท่องเที่ยว เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เชื้อเพลิง อาหาร ที่พัก ถนน บริการสาธารณะของคนในพื้นที่ ฯลฯ ทำให้คนในท้องถิ่นต้องรับภาระค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น เผชิญปัญหามลพิษต่าง ๆ เช่น ขยะ น้ำเสีย ฝุ่นควัน ที่เพิ่มมากขึ้นจากธุรกิจท่องเที่ยวและเกินขีดความสามารถในการจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมจากการท่องเที่ยวแบบกระจุยตัวและเกินขนาด

โดยสามารถนำเสนอส่วนหนึ่งให้ผู้สัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

“การท่องเที่ยวในปัจจุบันจะเน้นการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม”

“เน้นการเรียนรู้ และร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริม และสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้นำเอนที่ และ มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม สร้างงานสร้างรายได้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว”

“พื้นที่ใดไม่มีการจัดการท่องเที่ยวที่ดี การส่งเสริมการท่องเที่ยวก็สร้างผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การรุกรานความเป็นส่วนตัวและการถูกเบียดบังพื้นที่สาธารณะและบริการสาธารณะของชุมชน การสูญเสียเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ปัญหาลพิษต่าง ๆ รวมถึงปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมจากการท่องเที่ยวแบบกระจุกตัวและเกินขนาด”

ประเด็นที่ 3 แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีแนวทางอย่างไร

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชนเน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน การจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้ และร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) ด้านสังคม และวัฒนธรรม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ส่งเสริม และสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้นำเอนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต รวมถึงรูปแบบความเป็นอยู่ เพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในแหล่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน และ 3) ด้านเศรษฐกิจชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม สร้างงานสร้างรายได้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การเตรียมความพร้อมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จ หรือ ความล้มเหลวของการจัดการท่องเที่ยวเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน วางแผนดำเนินการ ดำเนินการ และประเมินผล

กิจกรรมโครงการฯ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนักท่องเที่ยวได้รับคุณค่าจากการท่องเที่ยว เรียนรู้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยว

โดยสามารถนำเสนอส่วนหนึ่งให้ผู้สัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

“การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องมีการวางแผนเป้าหมายที่ชัดเจน ทุกคนในชุมชนควรต้องมีส่วนร่วม ขึ้นอยู่กับว่าจะมีส่วนร่วมในลักษณะใดแล้วแต่บทบาทของแต่ละท่านในชุมชน”

“ชุมชนต้องมีแผนการท่องเที่ยวหรือตารางการท่องเที่ยวไว้ให้นักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นผู้ที่รอบรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ในกระบวนการที่ชุมชนได้นำเสนอ ไม่ใช่เอานักท่องเที่ยวเป็นตัวตั้งในการจัดการการท่องเที่ยวฝ่ายเดียว แต่ต้องยอมรับให้ได้ว่าการท่องเที่ยวแบบนี้อาจจะไม่ได้ตอบโจทย์ของความสะดวกสบาย หรือต้องการการพักผ่อนแต่อย่างใดก็ได้ เนื่องจาก การท่องเที่ยวชุมชนมักจะเป็นการท่องเที่ยวควบคู่กับการเรียนรู้วิถีชีวิตอย่างแท้จริง”

“การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องเริ่มต้นที่สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนร่วมมือด้วยดีต้องเห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการท่องเที่ยวในชุมชน โดยหลักการแล้วประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้ และร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในท้องถิ่น 2) ด้านสังคม และวัฒนธรรม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ส่งเสริม และสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้อยู่มาเยือนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต รวมถึงรูปแบบความเป็นอยู่ เพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในแหล่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน และ 3) ด้านเศรษฐกิจชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม สร้างงาน สร้างรายได้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว”

ประเด็นที่ 4 ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องเริ่มที่ทำความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนให้เห็นประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยว และผลกระทบไปพร้อมกัน เมื่อสมาชิกในชุมชนมีความเห็นร่วมกันที่จะทำการท่องเที่ยวต้องมีการระดมความเห็น และขอความร่วมมือทุกภาคส่วนในชุมชน หรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน ร่วมกันสร้างเครือข่าย ร่วมกันศึกษาศักยภาพของชุมชน และความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยว วิเคราะห์และกำหนดนโยบายของการท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงกำหนดกฎ กติการ่วมกันในชุมชนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยว รูปแบบการบริหารจัดการบนพื้นฐานการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยว

โดยชุมชนสำเร็จหรือไม่ ต้องอาศัยองค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนมี 4 ด้าน ได้แก่
ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้

โดยสามารถนำเสนอส่วนหนึ่งให้ผู้สัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

“ในอนาคตการท่องเที่ยวชุมชนจะเป็นที่นิยมสูงขึ้นแน่นอน เนื่องจากภาครัฐให้ความสำคัญมาก ด้านการท่องเที่ยวก็มีจัดการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นมาเป็นหนึ่ง กิจกรรมเลย ซึ่งเป็นการ
ขับเคลื่อนกับสภาวะการโลก เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม”

“การท่องเที่ยวจำเป็นที่ชุมชนจะต้องรวมตัวกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
ท่องเที่ยวของชุมชน ช่วยกันคิด วางแผน ดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมกันพัฒนา และร่วมกัน
แบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึงร่วมกันสร้างกฎ กติกาของชุมชนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้ปฏิบัติ
อยู่ในกฎ กติกาของชุมชน”

“ปัจจัยสำคัญคือ ชุมชนต้องมีสิ่งดึงดูดใจ เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี
วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนล้วนเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว ทิวทิวทัศน์ และ
ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ รวมถึงการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เสริมพลังทางวัฒนธรรม บ้านพัก ที่พัก
สถานที่ ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจให้กับเจ้าของภูมิปัญญาและชุมชน”

“หลักการคือชุมชนต้องมีการจัดตั้งกลุ่มในชุมชนที่เข้มแข็ง ประสานงานกันอย่างเป็น
ระบบ มีความเข้าใจอันดีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านพักหรือจัดทำฐานข้อมูลของครุภูมิ
ปัญญา ปรากฏชาวบ้าน หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย รวมถึงชุมชนรู้สึกห่วงใยใน
ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรากเหง้าของตนเอง”

จากข้างต้นสามารถพัฒนาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สามารถอธิบายแนวทางได้ดังต่อไปนี้

ชุมชนต้องนำองค์ประกอบจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการจัดการ 4) ด้านการเรียนรู้ มา
บูรณาการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบที่ 1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ชุมชนต้องประกอบด้วยฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมสำหรับ
การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

- วิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- มีฐานทางวัฒนธรรมที่ใช้เป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่าย
- มีคุณภาพ และมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

องค์ประกอบที่ 2 ด้านองค์กรชุมชน มีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ชุมชนต้องมีการสร้างปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย
- เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

- สร้างความเข้าใจกันภายในชุมชน
- มีความเข้มแข็ง รู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดการ มีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ชุมชนต้องมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

- มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

- มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเรียนรู้ มีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ชุมชนต้องมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- ตระหนักในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

- มีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

- มีการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรที่จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นมวบรวม

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างประชาชนทั้งชายและหญิงที่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย ผู้วิจัยจึงทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น และทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสะดวก จำนวน 400 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่สาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการสถานที่พักต่าง ๆ ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร และผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึก จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้สถิติความถี่และร้อยละวิเคราะห์ระดับข้อมูลเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Economy Model) และการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) โดยการหาค่าเฉลี่ยมาวิเคราะห์ผล การวิเคราะห์ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สามารถนำเสนอสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ ได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 ส่วนใหญ่มีอายุ 36-45 ปี จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 41.3 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.0 ส่วนใหญ่มีอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0

ตอนที่ 2 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร (ค่าเฉลี่ย = 4.14) รองลงมาได้แก่ เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (ค่าเฉลี่ย = 3.89) และการเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม (ค่าเฉลี่ย = 3.85) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิง

ลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.88$) รองลงมาได้แก่ ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.86$) การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.81$) และด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.74$) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ภาพรวม ได้ร้อยละ 92.30 (Adjust $R^2 = 0.923$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ ได้ร้อยละ 37.60 (Adjust $R^2 = 0.376$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น ได้ร้อยละ 65.90 (Adjust $R^2 = 0.659$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 65.90 (Adjust $R^2 = 0.659$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม ได้ร้อยละ 58.60 (Adjust $R^2 = 0.586$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

ประเด็นที่ 1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีลักษณะอย่างไร สามารถสรุปจากการสัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

ปัจจุบันมีชุมชนเล็ก ๆ จำนวนมาก ที่เปิดตัวเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้กำลังเป็นจุดเปลี่ยนของโลกแห่งการท่องเที่ยว เป็นทางเลือกใหม่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวนั้น ๆ และมีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนนั้นมีจุดขายที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต การอนุรักษ์ รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบเพื่อสร้างความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวเพิ่มเติมว่า การท่องเที่ยวชุมชน อาจจะอาศัยองค์ประกอบของชุมชนที่มีอยู่แล้วหรือศักยภาพเป็นพื้นฐาน แล้วอาจจะเป็นผู้ประกอบการหรือรัฐเข้ามาให้เที่ยวในชุมชน

ประเด็นที่ 2 สถานการณ์อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นอย่างไร

ปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชน และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านในท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนา และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้ และร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) ด้านสังคม และวัฒนธรรม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ส่งเสริม และสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มาเยือนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต รวมถึงรูปแบบความเป็นอยู่ เพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในแหล่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน และ 3) ด้านเศรษฐกิจชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม สร้างงานสร้างรายได้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว แม้ว่าการขยายตัวอย่างรวดเร็วของภาคการท่องเที่ยวจะช่วยสร้างผลดีต่อรายได้และสร้างงานที่หลากหลายให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมในทุกระดับได้ แต่หากพื้นที่ใดไม่มีการ

จัดการท่องเที่ยวที่ดี การส่งเสริมการท่องเที่ยวก็สร้างผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การรุกรานความเป็นส่วนตัวและการถูกเบียดบังพื้นที่สาธารณะและบริการสาธารณะของชุมชน การสูญเสียเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น การสูญหายของกิจการท้องถิ่นและการเติบโตของธุรกิจใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ฯลฯ นอกจากนี้ ผลกระทบที่เห็นได้ชัดเจนนอีกประการหนึ่งคือทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากทรัพยากรส่วนหนึ่งถูกระดมเข้าไปใช้ให้บริการสำหรับการท่องเที่ยว เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เชื้อเพลิง อาหาร ที่พัก ถนน บริการสาธารณะของคนในพื้นที่ ฯลฯ ทำให้คนในท้องถิ่นต้องรับภาระค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น เผชิญปัญหามลพิษต่าง ๆ เช่น ขยะ น้ำเสีย ฝุ่นควัน ที่เพิ่มมากขึ้นจากธุรกิจท่องเที่ยวและเกินขีดความสามารถในการจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมจากการท่องเที่ยวแบบกระจุกตัวและเกินขนาด

ประเด็นที่ 3 แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีแนวทางอย่างไร

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชนเน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน การจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้ และร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) ด้านสังคม และวัฒนธรรม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ส่งเสริม และสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มาเยือนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต รวมถึงรูปแบบความเป็นอยู่ เพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในแหล่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน และ 3) ด้านเศรษฐกิจชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม สร้างงานสร้างรายได้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การเตรียมความพร้อมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จ หรือ ความล้มเหลวของการจัดการท่องเที่ยวเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน วางแผนดำเนินการ ดำเนินการ และประเมินผลกิจกรรมโครงการฯ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนักท่องเที่ยวได้รับคุณค่าจากการท่องเที่ยว เรียนรู้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 4 ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องเริ่มที่ทำความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนให้เห็นประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยว และผลกระทบไปพร้อมกัน เมื่อสมาชิกในชุมชนมีความเห็นร่วมกันที่จะทำการท่องเที่ยวต้องมีการระดมความเห็น และขอความร่วมมือทุกภาคส่วนในชุมชน หรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน ร่วมกันสร้างเครือข่าย ร่วมกันศึกษาศักยภาพของชุมชน และความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยว วิเคราะห์และกำหนดนโยบายของการท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงกำหนดกฎ กติการ่วมกันในชุมชนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยว รูปแบบการบริหารจัดการบนพื้นฐานการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำสำเร็จหรือไม่ ต้องอาศัยองค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนมี 4 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้

จากข้างต้นสามารถพัฒนาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยชุมชนต้องนำองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการจัดการ 4) ด้านการเรียนรู้ มาบูรณาการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบที่ 1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ชุมชนต้องประกอบด้วยฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
- วิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- มีฐานทางวัฒนธรรมที่ใช้เป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่าย
- มีคุณภาพ และมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

องค์ประกอบที่ 2 ด้านองค์กรชุมชน มีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ชุมชนต้องมีการสร้างปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย
- เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
- สร้างความเข้าใจกันภายในชุมชน
- มีความเข้มแข็ง รู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดการ มีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ชุมชนต้องมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

- มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

- มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเรียนรู้ มีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ชุมชนต้องมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- ตระหนักในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน
- มีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- มีการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรที่จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นมวบรวม

5.2 อภิปรายผล

ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ได้แก่ การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรสามารถร่วมกันอธิบายผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน โดย BCG Model เป็นกลไกขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้น “การเติบโตเชิงคุณภาพ” สร้างความสมดุลของเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (Value-based Economy) การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม (Inclusive Growth) และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร (Circular Society) สอดคล้องกับงานวิจัย กาญจนพร ไตรภพ และพิเศษ ชัยดิเรก (2563) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในภาพรวม มีผลต่อการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยบุญวีร์ วิเศษสุนทรสกุล, ขวลิย์ ณ ถลาง, ชมพูนุช จิตติถาวร และ สหพันธ์ ตั้งเบญจสิริกุล (2563) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา โดยพบว่า ชุมชนมีกิจกรรมเฉพาะของแต่ละชุมชนซึ่งถือเป็นข้อดีของชุมชนอย่างไรก็ตาม ศักยภาพที่ชุมชนควรพัฒนามีด้วยกันหลายองค์ประกอบ เช่น ศักยภาพด้านการจัดการ ซึ่งเป็นศักยภาพที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน กล่าวคือ ชุมชนควรกำหนดกฎกติกาและจัดการร่วมกัน ด้านวิธีการกระจายรายได้ในชุมชนรวมถึงการพัฒนาฐานข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์และ ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ชุมชนควรพัฒนาปรับปรุงถนน ป้ายบอกทาง รวมถึงการบริการ

ด้านร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ และจุดบริการนักท่องเที่ยวในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้จากองค์ประกอบทางศักยภาพที่ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วนแล้ว ชุมชนควรส่งเสริมศักยภาพด้านกิจกรรม โดยชุมชนควรพัฒนาชุมชนให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดปี ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนควรกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกช่วงวัย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) พบว่า ชุมชนต้องนำองค์ประกอบจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการจัดการ 4) ด้านการเรียนรู้ มาบูรณาการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์ประกอบที่ 1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนต้องประกอบด้วยฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว วิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีฐานทางวัฒนธรรมที่ใช้เป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายมีคุณภาพ และมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น องค์ประกอบที่ 2 ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนต้องมีการสร้างปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการจัดการแหล่งท่องเที่ยว สร้างความเข้าใจกันภายในชุมชน มีความเข้มแข็ง รู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดการ ชุมชนต้องมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเรียนรู้ ชุมชนต้องมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน ตระหนักในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน มีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรที่จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นมวบรวม สอดคล้องกับงานวิจัยอันยนิชา เกียรติทับทิว เลิศนรเศรษฐ์ (2563) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ตลาดน้ำทุ่งบัวแดง ณ บางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษา ระยะแรกพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่อยู่ในระดับมากมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยว และด้านการจัดการการท่องเที่ยว ส่วนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่สำคัญสำหรับการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ ควรจัด

อบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและคนในพื้นที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน ควรสร้างภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐ เจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และคนในพื้นที่ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวที่รองรับได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิ เสริฐศรี, ภูเกริก บัวสอน (2560) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ผลจากการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่พบ ได้แก่ ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ได้แก่ กิจกรรมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมนั่งเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำกิจกรรมพายเรือคายัค และ กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมล่องเรือให้อาหารสัตว์ท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลชนก จันท์เกตุ (2560) ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา ซึ่งนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอเพื่อให้เกิดความยั่งยืน คือ ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในรูปแบบคณะกรรมการ มีแผนงานด้านท่องเที่ยว มีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืนที่มีความสมดุลของการพัฒนาในมิติทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทุก ๆ กระบวนการ

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน ดังนั้นควรมีการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากการท่องเที่ยว
2. การจัดการท่องเที่ยวที่ส่งเสริม และสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มาเยือนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต รวมถึงรูปแบบความเป็นอยู่ เพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในแหล่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน
3. มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม สร้างงานสร้างรายได้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนต้องมีแผนการเที่ยวหรือตารางการเที่ยวไว้ให้นักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นผู้ที่รอบรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ในกระบวนการที่ชุมชนได้นำเสนอ ไม่ใช่เอนักท่องเที่ยวเป็นตัวตั้งในการจัดการการท่องเที่ยวฝ่ายเดียว

4. มีการระดมความเห็น และขอความร่วมมือทุกภาคส่วนในชุมชน หรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน ร่วมกันสร้างเครือข่าย ร่วมกันศึกษาศักยภาพของชุมชน และความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยว วิเคราะห์และกำหนดนโยบายของการท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงกำหนดกฎ กติการ่วมกันในชุมชนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยว รูปแบบการบริหารจัดการบนพื้นฐานการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). รายงานประจำปี 2556 ของ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กนกวรรณ พวงประยงค์. (2561). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาระดับวิสาหกิจชุมชนไทย .วารสารพัฒนศาสตร์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2561), หน้า 220-252.
- กฤติยา จักรสาร. (2545). การส่งเสริมความรู้พื้นฐานด้านพฤกษศาสตร์ให้แก่ภาคเอกชนและนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กองส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว. (2552). มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.tourism.go.th/subweb/details/5/6406/25472> [17 มกราคม 2562]
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. (2540).การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- เจตนา พัฒนจันทร์. (2562). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนวัดตาล ตำบลบางเสด็จ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอ่างทอง .มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาตรี แก้วมา. (2549). แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดร้อยเอ็ด. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฐิติเทพ สิทธิยศ. (2553). ที่มาที่ไปและทำไมต้องสร้างสรรค์. นักบริหาร, 30(1), 9-12.
- ต่อสกุล พันธุ์พัฒน์. (2557). การวิเคราะห์นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ: กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์. ปริญญาโท ศศ.ม. (สื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). ชุดโครงการ "วาระแห่งชาติเพื่อการพัฒนาและจัดการ การท่องเที่ยวสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ปี 2552". สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว: กรุงเทพฯ.

- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ :บริษัท เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- นาฬิกอติภัค แสงสนิท. (2556). *เสวนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. (รายการสยามสาร.28/3/2556) https://www.youtube.com/watch?v=KWisC_YDqtw.
- นิตยา กมลวาทินิศ. (2546). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ฉบับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร : ศรีเมืองการพิมพ์.
- นิสกร ยินดีจันทร์, ฐิพัฒน์ แก้วตาธวัฒนา, สันดุสิตธิ์ บริวรงค์ตระกูล. (2560). *การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- บัณฑิต อ่อนดำ และ วิริยา น้อยวงศ์นยางค์. (2533). *ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์ของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ป.อ.ปยุตโต. (2549). *ทำอย่างไรจะหายโกรธ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- ป.อ.ปยุตโต. (2552). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 12 กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลด์คิมทอง.
- ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์. (2546). *การพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องอยู่บนฐานทรัพยากรของตนเอง*.วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 40 (2), 9-13.
- ปาริฉัตร ศรีหะริญ และ พรพิมล ขำเพชร. (2561). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน: ทางเลือกใหม่สู่ความยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ปิยะนิตย์ โอนพรัตน์วิบูลย์. (2553). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจพอเพียง: ขัดแย้งหรือสอดคล้อง?*.วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 47(4), 4-5.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2549). *วิธีใหม่แห่งการพัฒนา : วิธีวิทยาศาสตร์สังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559.
- พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ :โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

- พวงแก้ว พรพิพัฒน์. (2553). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์พลังขับเคลื่อนใหม่ของเศรษฐกิจไทย*. วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 47 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 53) สืบค้นจาก: http://www.nesdb.go.th/ewt_w3cewt_dl_link.phpnid.
- พสุ เดชะรินทร์. (2552). *ผู้ประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)*. กรุงเทพฯธุรกิจ. วันที่ 13 มกราคม 2552.
- ภราเดช พยัณวีเชียร. (2539). *พัฒนาท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน*. จุลสารการท่องเที่ยว, 15 (2), 17.
- ภาณี ขนาธิปกรณ์. (2553). *การตลาดเชิงวัฒนธรรมเกาหลีใต้ผ่านทางดนตรี ภาพยนตร์และการท่องเที่ยว*. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 47 (4), 38-41.
- ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด และคณะ. (2553). *กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายด้านการศึกษามหาภาค สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา*.
- เมธาวิณ สาระยาน, โสภภาพร กล่ำสกุล, คงขวัญ ศรีสะอาด. (2562). *การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลหลุมรั้ง อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยาลัยนครราชสีมา.
- ยุวดี นิรันดร์ตระกูล. (2538). *ECOTOURISM การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. จุลสารการท่องเที่ยว 10 (3): 8.
- ยุพดี ทองโคตร, ศรีณยา วรินทร์เวช, ประเมศวร์ ภูวันนา (2563). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อ่างน้ำพวน อำเภอสร้างคอม จังหวัดอุดรธานี*. มหาวิทยาลัยราชธานี.
- ร่ำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2547). *หลักการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2562, จาก <http://lib.dtc.ac.th/article/tourism/0007.pdf>.
- ลีลาภรณ์ นาครทรรพ และคณะ. (2538). *ระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนอีสานใต้ในทบุรี*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรารณ สามโกเศศ. (2553). *ข้อเสนอแนะทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์
- วสุธร ต้นวัฒนกุล. (2549). *การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) : (ออนไลน์)*. สืบค้น จาก: www.ph.buu.ac.th/pdf/vasutorn/develop_old.pdf.
- วีรวัลย์ ปิ่นชุมพลแสง. (2559). *ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี 200 ปี เศรษฐกิจสร้างสรรค์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กรณีศึกษาโอกาสและความเป็นไปได้ในศักยภาพและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

- ศิริพงษ์ อุ่นทรพันธุ์ และสัมพันธ์ พลภักดิ์. (2561). *การบริหารจัดการการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ชุมชนของจังหวัดนครนายก ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง* วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2545). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์*. เชียงใหม่ : โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (2552). *รายงานประจำปี 2552*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). (2559). *ส่อง โอกาส สร้าง อาชีพ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2537). *สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน*. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สินธุ์ สโรบล. (2546). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ*. โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่ : วนิดา เพรส.
- สุดอนอม ตันเจริญ. (2560). *การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ครั้งที่ 1 . กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา .
- สุดอนอม ตันเจริญ. (2561). *บทความวิชาการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชนและท้องถิ่น* . สืบค้นออนไลน์.แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org>. สืบค้นเมื่อ 7 พฤศจิกายน 2562.
- สุพาดา สิริกุดตา. (2556). *กลยุทธ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษา ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภาคกลางตอนบน* .วารสารวิทยาศาสตร์. http://kasetartjournal.ku.ac.th/kuj_files/2013/A1311251433136718.pdf.
- สันติพจน์ กลับดี. (2559). *แนวทางการสร้างอัตลักษณ์ของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน*. สืบค้น เมื่อวันที่: 10 กันยายน 2562, จาก http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=4502&-filename=index.
- อาคม เติมพิทยาไพสิฐ. (2553). *Thailand's Creative Economy*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.nesdb.go.th/nesdb_en/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=4174,2553.

- อาคม เติมพิทยาไพสิฐ. (2554). *ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ. (2539). *การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เอกลักษณ์ แสงเดือนฉาย. (2562). การประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวท้องถิ่นอย่างยั่งยืน .บัณฑิตวิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย.
- Bilton. (2007). *Management and creativity: From creative industries to creative management*. Oxford: Blackwell.
- Boone. (1990). *Creative thinking in business organizations*. Business Journal, 12, 3.
- Brown. (1984). *Reciprocal Teaching of Comprehension Fostering and Comprehension Monitoring Activity*. Cognition and Instruction. 2, 117-175.
- Etzel, Walker and Stanton. (2004). *Marketing* (13 th ed.). Boston: McGraw-Hill.
- Howkins. (2001). *Consumer behavior: Building marketing strategy*. (8th ed.). New York: McGraw-Hill
- Mathews. (1996). *Human Resource Development*. London: Kogan.
- Neely et al. (2002). *Measuring performance: The operations perspective*. In: Neely, A., (Ed.) *Business Performance Measurement: Theory and Practice*, pp. 41-50. Cambridge: Cambridge University Press].
- Schermerhorn, Hunt, Osborn. (2000). *Organizational Behavior*. U.S.A.: Fairford, GLO, United Kingdom.
- Shirley. (1992). *Beyond the green horizon, principles for sustainable tourism*. Surrey: Word Wide Fund for Nature (WWF).
- Tourism Canada. (1990). *An Action Strategy for Sustainable Tourism Development: Globe'90*. Ottawa: Tourism Canada.
- Yomi Noibai. (1991). *Environmental education for sustainable development: Synthesis of world environment day*. Glasgow, Scotland: Jordanhill College.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลไปประกอบการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ข้อมูลที่ได้จะใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อการใช้ปฏิบัติงานที่การทำงานหรือด้านส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ประการใด ฉะนั้น ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามให้ตรงกับความเป็นจริงที่สุด

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตอนที่ 3 แนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ตอนที่ 4 การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านที่สุดเพียงข้อเดียว

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

() ชาย

() หญิง

2. อายุ

() ต่ำกว่า 25 ปี

() 26-35 ปี

() 36-45 ปี

() 45 ปี ขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

() ระดับประถมศึกษา

() ระดับมัธยมศึกษา/ปวช.

() ระดับอนุปริญญา/ปวส.

() ระดับปริญญาตรี

() สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

() รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ

() รับจ้าง

() เกษตรกร

() ธุรกิจส่วนตัว

() อื่น ๆ

5. รายได้ต่อเดือน

() ไม่เกิน 10,000 บาท

() ตั้งแต่ 10,001 - 20,000 บาท

() ตั้งแต่ 20,001 - 30,000 บาท

() สูงกว่า 30,000 บาท

ตอนที่ 2 ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำชี้แจง : 1. โปรดอ่านข้อความในแบบสอบถามโดยละเอียดก่อนตอบคำถาม

2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านที่สุดเพียงข้อเดียว

3. ระดับความคิดเห็น

5 คะแนน เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 คะแนน เห็นด้วย

3 คะแนน ไม่แน่ใจ

2 คะแนน ไม่เห็นด้วย

1 คะแนน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม					
1. ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว					
2. ชุมชนมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน					
3. ชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น					
4. ชุมชนมีฐานทางวัฒนธรรมที่ใช้เป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมีคุณภาพ					
ด้านองค์กรชุมชน					
1. ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกันและมีความเข้มแข็ง					
2. ชุมชนมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย					
3. ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา					
4. ชุมชนคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อ					

ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย					
ด้านการจัดการ					
1. ชุมชนมีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว					
2. ชุมชนมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้					
3. ชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน					
4. ชุมชนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน					
ด้านการเรียนรู้					
1. ชุมชนมีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง					
2. ชุมชนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน					
ด้านการเรียนรู้					
3. ชุมชนตระหนักในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน					
4. ชุมชนมีการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรที่จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นมวบรวม					

ตอนที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำชี้แจง : 1. โปรดอ่านข้อความในแบบสอบถามโดยละเอียดก่อนตอบคำถาม

2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านที่สุดเพียงข้อเดียว

3. ระดับความคิดเห็น

5 คะแนน เห็นด้วยอย่างยิ่ง	4 คะแนน เห็นด้วย
3 คะแนน ไม่แน่ใจ	2 คะแนน ไม่เห็นด้วย
1 คะแนน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ					
1. แหล่งท่องเที่ยวมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ระยะยาวในการบริหารจัดการด้านความยั่งยืน โดยแผนยุทธศาสตร์นั้นได้รับการพัฒนาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน					
2. แหล่งท่องเที่ยวมีหน่วยงาน ฝ่าย กลุ่ม หรือ คณะกรรมการรับผิดชอบการประสานการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งมีการมีส่วนร่วม ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน					
3. แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดเตรียมทรัพยากรในการลดผลกระทบจาก การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลท่องเที่ยว โดยมีการดำเนินการเพื่อสร้างสมดุล ระหว่างความต้องการ ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเพื่อวิเคราะห์โอกาสทางการท่องเที่ยวตลอดปี					
4. แหล่งท่องเที่ยวมีการประเมินทรัพยากรและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ตลอดจนแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และมีการเผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณชนรับทราบ					
5. แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยว เชิงธรรมชาติวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ทุกคนมีสิทธิ์เข้าถึงไม่ว่าจะเป็นผู้พิการหรือผู้ที่ต้องได้รับความช่วยเหลือพิเศษ					
ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบ ทางสังคม-เศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น					

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงาน การฝึกอบรม ความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ และรายได้ที่เป็นธรรมอย่างเท่าเทียมสำหรับทุกคน					
2. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในการวางแผนและตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ					
3. แหล่งท่องเที่ยวมีการประเมิน ปกป้อง และหากจำเป็น ก็ต้องมีการดำเนินการฟื้นฟูการเข้าถึงทรัพยากรทั้งในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมของ คนในท้องถิ่น					
4. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนและช่วยให้ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และสาธารณชน สามารถร่วมสนับสนุนโครงการของชุมชนและโครงการด้าน ความยั่งยืนต่าง ๆ					
5. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดกลาง และส่งเสริมผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืนของท้องถิ่น และหลักการการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) ซึ่งมีรากฐานบนทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งอาจรวมถึงอาหารและเครื่องดื่ม หัตถกรรมศิลปะการแสดง ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ฯลฯ					
ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว					
1. แหล่งท่องเที่ยวมีนโยบายและระบบที่จะประเมิน ฟื้นฟู และอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวทั้งเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงมรดกสิ่งปลูกสร้าง (เชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดี) และ ทัศนียภาพของชนบทและเมือง					
2. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบ การจัดการนักท่องเที่ยว สำหรับแหล่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงมาตรการในการอนุรักษ์ปกป้อง และเชิดชูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม					

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
3. แหล่งท่องเที่ยวมีการเผยแพร่และจัดเตรียม แนวทางที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรม การท่องเที่ยวที่เหมาะสมในพื้นที่เปราะบางต่าง ๆ แนวทางดังกล่าวได้รับการออกแบบให้ช่วยลด ผลกระทบในแง่ลบต่อแหล่งท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด และสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงบวก					
4. มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวทั้ง เชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม ข้อมูลมีความ เหมาะสมใน เชิงวัฒนธรรม ได้รับการพัฒนาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และได้รับการถ่ายทอดในภาษาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สามารถเข้าใจได้					
5. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่ก่อให้เกิดการป้องกันและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลและท้องถิ่น					
ด้านการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม					
1. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีการวัดผล ติดตาม ลดผลกระทบ และรายงานให้สาธารณชนรับรู้ในการบริโภคนี้					
2. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการลดนํ้ากลับมาใช้ใหม่ และรีไซเคิล ขยะ ขยะที่ไม่ได้รับการนำกลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิลก็ต้องได้รับการกำจัดอย่างปลอดภัยและยั่งยืน					
3. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่สอดคล้องกับกฎหมาย และมาตรฐานทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและ ระดับนานาชาติในการล่า จับ จัดแสดง และซื้อขาย พืชพันธุ์และสัตว์ป่า					
4. แหล่งท่องเที่ยวมีแนวทางและข้อบังคับในการลดมลภาวะทางเสียงและแสง แหล่งท่องเที่ยวส่งเสริมให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามแนวทางและข้อบังคับนั้น					

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
5. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการเพิ่มการใช้ระบบขนส่งที่ส่งผลกระทบต่อ รวมถึงระบบขนส่งสาธารณะและระบบขนส่งที่ไม่ต้องใช้พลังงาน เช่น การเดิน หรือปั่นจักรยาน					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model)”

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based-Tourism) ผ่านองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบอย่างไรบ้าง

1) ท่านมีแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

2) ท่านมีแนวทางในการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

3) ท่านมีแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4) ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างไร

.....

.....

.....

2. ในความคิดของท่านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Economy Model) ควรมีแนวทางอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาววรดาภา พันธุ์เพ็ง
วุฒิการศึกษา	: วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : วิทยาศาสตรบัณฑิต สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำ สังกัดวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง

ผลงานโครงการวิจัย :

- 2565-2566 หัวหน้าโครงการ โครงการนวัตกรรมด้านสังคมเรื่อง เส้นทางท่องเที่ยวป่าชุมชนตำบลบ่อแก้วแบบความจริงเสมือน โดยใช้เทคโนโลยี Augmented reality (งบประมาณ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) โดย วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2564 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (มหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ) U2T มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (รับผิดชอบการเป็นที่ปรึกษาด้านการท่องเที่ยวชุมชน 13 ตำบล) โดย วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2563 ผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ โครงการหลักสูตรนวัตกรรมการท่องเที่ยว ภายใต้โครงการแพลตฟอร์มออนไลน์ “Future Skill X New Career Thailand” นำร่อง 30 หลักสูตรจาก 19 มหาวิทยาลัยชั้นนำ ในรูปแบบเรียนฟรี โดยวิทยาลัยนานาชาตินวัตกรรมดิจิทัล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2563 ผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตำบลห้วยยา เมืองเชียงใหม่ (Smart Tourism) ภายใต้โครงการ อว. สร้างงาน โดยกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดย วิทยาลัยนานาชาตินวัตกรรมดิจิทัล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2563 ผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ โครงการพัฒนาทักษะอาชีพผ่านกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาวัฒนธรรมชุมชน ตำบลห้วยยา จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ทุนพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยวิทยาลัยนานาชาตินวัตกรรมดิจิทัล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- 2563 ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินโครงการพัฒนาสังคม การติดตามประเมินผลโครงการภายใต้แผนปฏิบัติราชการของจังหวัดพิษณุโลก ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 (ที่คาบเกี่ยวปีงบประมาณ) และประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 โดยวิทยาลัยนานาชาตินวัตกรรมดิจิทัล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2561 – 2562 ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมวิทยาและการจัดการทรัพยากร แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าเชียงใหม่ โดยวิทยาลัยนานาชาตินวัตกรรมดิจิทัล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2560 ผู้วิจัย งานวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณสู่การท่องเที่ยวเชิงพิพิธภัณฑน์มีชีวิต ตำบลเวียงท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่เชียงใหม่

ผลงานตีพิมพ์

- 2565 กระบวนการท้องถิ่นวิวัฒน์และคุณค่าทุนทางสังคมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยว, วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต อุบลราชธานี ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2565)
- 2020 Preliminary Study and Implementation of Chiang Mai Tourism Platform based on DOSA Voradapa Panpeng¹, Miao Fang² Aniwat Phaphuangwittayakul¹, and Tanarat Rattanadamrongaksorn 10000-0002-4401-00111 ACCEPTED for oral presentation in ICICT 2020 London and publication in Springer AISC series subject to fulfillment of Guidelines by Springer